

Noora Jantunen

KASVUN YHTEISÖJEN PERHETYÖ
Kokemuksia Sairilan ja Koivikon
koulukotien perhetyöstä

Opinnäytetyö
Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 16.11.2011
Tekijä(t) Noora Jantunen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke Kasvun Yhteisöjen perhetyö – Kokemuksia Sairilan ja Koivikon koulukotien perhetyöstä		
Tiivistelmä <p>Perhetyö on moniselitteinen ja -merkityksinen käsite. Tämä johtuu siitä, ettei sitä ja perhetyöntekijä-nimikettä ole laissa määritelty. Tämä on erikoista, sillä Suomi on perhekeskeinen maa ja perhetyötä tehdäänkin osana monia eri ammatteja. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selkiyttää perhetyö-käsitettä sekä luoda tietoa perhetyöstä lastensuojelunkentälle. Usein lastensuojelua tutkittaessa keskiössä ovat asiakkaana olevat lapset. Tässä opinnäytetyössä keskitytään kuitenkin lastensuojeluprosessien kannalta tärkeisiin osapuoliin, vanhempiin.</p> <p>Opinnäytetyössä syvennytään Mikkeliissä sijaitseva Kasvun Yhteisöjen, Sairilan ja Koivikon koulukotien, perhetyöhön. Tietoa perhetyöstä kerättiin Kasvun Yhteisöjen asiakkaana olevien lasten kahdelta vanhemmalta. Tämän opinnäytetyön vähäinen haastateltavien määrä johtuu osittain opinnäytetyön aikataullisista rajoista. Haastateltujen vanhempien määrä kertoo myös siitä, kuinka haastavaa perhetyön tekeminen on. Haastattelut suoritettiin syksyllä 2011 teemahaastatteluin.</p> <p>Haastateltujen vanhempien yleinen kokemus Kasvun Yhteisöjen perhetyöstä oli positiivinen. Vanhemmat myös arvostivat perhetyössä saamaansa tukea sekä pitivät perhetyön merkityksellisenä. He uskoivat perhetyön parantaneen heidän ja lastensa välejä. Välit ovat parantuneet erityisesti Kasvun Yhteisöjen työntekijöiden tuen ansiosta. Haastatellut vanhemmat halusivat pysyä edelleen osana lastensa elämää, vaikka he eivät fyysisesti enää asukkaan saman katon alla. He toivoivat, että heidät otetaan huomioon lapsen kasvatuksessa ja elämän tapahtumissa. Negatiivisiksi jääneitä kokemuksia perhetyöstä vanhemmilta löytyi ennen Kasvun Yhteisöihin saapumista. Siksi vanhemmat ilmaisivat halunsa olla työntekijöiden silmissä inhimillisiä ja välillä erehtyväisiä. Sen sijaan he eivät halunneet tulla leimatuiksi ja kohdeltuina "huonoina" vanhempina. He toivoivat, että heille kerrottaisiin realistisesti negatiiviset asiat, mutta muistuttivat myös positiivisten asioiden kannattelevan heitä jaksamaan. Tällaisesta työntekijöiden ja vanhempien toimivasta yhteistyöstä hyötyy molemmat osapuolet. Tästä hyötyy samalla lapsi, joka voi tilanteen rauhoittuessa asettua uuteen elämäänsä koulukodissa rauhallisina mielin.</p>		
Asiasanat (avainsanat) lastensuojelu, koulukoti, vanhemmat, perhe, perhetyö		
Sivumäärä 45+2	Kieli Suomi	URN
Huomautus (huomautukset liitteistä) Haastattelukutsu ja teemahaastattelun kysymysten runko liitteenä		
Ohjaavan opettajan nimi Hanne Salovaara-Pitkänen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Kasvun Yhteisöt	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 16.11.2011
Author(s) Noora Jantunen	Degree programme and option Civic Activities and Youth Work	
Name of the bachelor's thesis Family work in Kasvun Yhteisö – Experiences of family work in Approved schools Sairila and Koivikko		
Abstract <p>Finland is a family centered country. It consists of much different kind of departments, which support people and their families in everyday life and in need of help. That's why it is kind of funny, that there is no named family work in the basic law. The explanation why it isn't in the law could be that family work has plenty of explanations and also that there are many ways and methods to do it. Still everyday various people do this family work in part of their work area. This diploma work is trying to explain what family work is and produce more information about it. Then professionals, who are doing family work, could use the information from this diploma in their daily work.</p> <p>This diploma work concentrates around Kasvun Yhteisö's family work. Kasvun Yhteisöt is one of State Residential Schools and it consists of two approved schools in Sairila and Koivikko. The information in this diploma work is coming from interviews of two parents and their experiences about family work. These interviews were executed in autumn 2011 and the interview was called theme interview. This diploma work consists of only two interviews because of a strict timetable. In its own way, it also explains how hard and difficult family work can be.</p> <p>Both interviewed parents told positive experiences about Kasvun Yhteisö's family work. They respect the support provided and the help from family work. They also said that family work is quite important for them. Parents believed that Kasvun Yhteisö's workers supported them and their children and also that family work has had an impact in parent-children relations. The parents still wanted to stay part of in their children life even if they didn't anymore physically live under the same roof. They also hoped that they would be kept informed of children's life happenings and parenting. All the negative experiences about family work of the interviewed parents had were before Kasvun Yhteisö's family work. Because of these experiences, parents wanted to be noticed as normal people, not to be marked as "bad" parents. They wanted too, that the negative things are told to them straight and honestly, but they also needed to hear positive things, which help them to carry on with their life. This kind of good and honest relationship between parents and workers has benefits for both sides. Calm atmosphere and cooperation also helps children to adapt more easily to the new situation and living in apprehensive school.</p>		
Subject headings, (keywords) child welfare, approved school, parents, family, family work		
Pages 45+2	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Interview invitation and theme interview questions frames as an attachment		
Tutor Hanne Salovaara-Pitkänen	Bachelor's thesis assigned by Kasvun Yhteisöt	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELU	2
3	KOULUKOTI	4
	3.1 Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015	6
	3.2 Koulukodit kouluina	7
	3.3 Kasvun Yhteisöt.....	8
4	PERHE	9
	4.1 Arjen haasteet	10
	4.2 Kiintymyssuhteen merkitys	11
5	PERHETYÖ	12
	5.1 Perhetyön määrittely	13
	5.2 Tämän opinnäytetyön käsitys perhetyöstä.....	15
6	KOULUKODIN ASIAKKAAT.....	15
	6.1 Läheiset ihmissuhteet.....	19
	6.2 Tukea vanhemmille	20
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
	7.1 Haastattelun suunnittelu ja toteutus	22
	7.2 Haastattelujen analyysi	24
8	TULOKSET	25
	8.1 Perhetyö Kasvun Yhteisöissä	25
	8.2 Vanhemmat ja koulukodin työntekijät.....	27
	8.3 Tukea tarvitaan	29
	8.4 Perhetyöltä ei toivota... ..	33
9	POHDINTA	36

LIITTEET

- 1 Yksisivuinen liite
- 2 Monisivuinen liite

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee perhetyötä lastensuojelulaitoksessa. Pidän aihetta ajankoh-
taisena, sillä lastensuojelulaki painottaa perheen tärkeyttä ja läheisten ihmissuhteiden
ylläpitoa myös lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeen. Lisäksi aihe kiinnostaa
minua henkilökohtaisesti, sillä haluan tehdä perhetyötä tulevassa ammatissani. Perhe-
työ itsessään on moninainen ja eri puheissa eri merkityksen saava käsite perheiden
kanssa tehtävästä ennaltaehkäisevästä, korjaavasta ja jälkihuoltotyöstä. Silti perhetyö-
tä tai perhetyöntekijää ei ole laissa määritelty vaan perhetyötä tekevät monet tahot
osana työkenttäänsä (Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Seppänen, Tapio,
Vilén 2010, 25).

Tutkin opinnäytetyössäni Kasvun Yhteisöjen perhetyötä. Kasvun Yhteisöt on valtion
omistama koulukoti, joka muodostuu Mikkelin alueella sijaitsevista Sairilan ja Koivi-
kon koulukodeista. Kasvun Yhteisössä pidetään perhetyötä arvokkaana, sillä se tulee
Kasvun Yhteisön kasvatusjohtaja Assi Kukkosen sanoin ”joko kannattamaan nuorta
tai upottamaan hänet, kun hän lähtee pois koulukodista”.

Pyrin vastaamaan opinnäytetyössäni seuraaviin kysymyksiin: Mitä Kasvun Yhteisöjen
vanhemmat haluavat vanhemmuutensa tueksi? Entä millaista tukea vanhemmat halua-
vat oman lapsensa kanssa läheisen ihmissuhteen säilyttämiseksi? Vastaako Kasvun
Yhteisöjen perhetyö näitä vaatimuksia tukiessaan lapsia ja nuoria sekä heidän perhei-
tään? Miten vanhemmat haluaisivat kehittää Kasvun Yhteisöjen perhetyötä? Paneu-
duin aiheeseen haastatteleamalla kahta Kasvun Yhteisöjen vanhempainryhmään osallis-
tunutta vanhempaa.

Opinnäytetyön aineisto koostuukin pääasiallisesti haastateltujen vanhempien perhe-
työkokemuksista, kirjallisen aineiston rinnalla. Tärkeässä roolissa opinnäytetyössä
ovat itse perheet ja erityisesti vanhemmat, joiden merkitys on suuri lasten elämässä
vielä kodin ulkopuolisen sijoituksen jälkeenkin. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyö-
dyntää lastensuojelunkentän kehittämiseksi, sillä se luo lisää tietoa perhetyöstä ja pyr-
kii selkiyttämään omalta osaltaan perhetyökäsitettä. Tämä opinnäytetyö tuo mukanaan
myös ajatuksen kohderyhmälähtöisestä kehittämisestä. Sillä kuka muu tietäisi parem-
min mitä perhetyöltä toivotaan kuin vanhemmat ja lapset itse?

2 LASTENSUOJELU

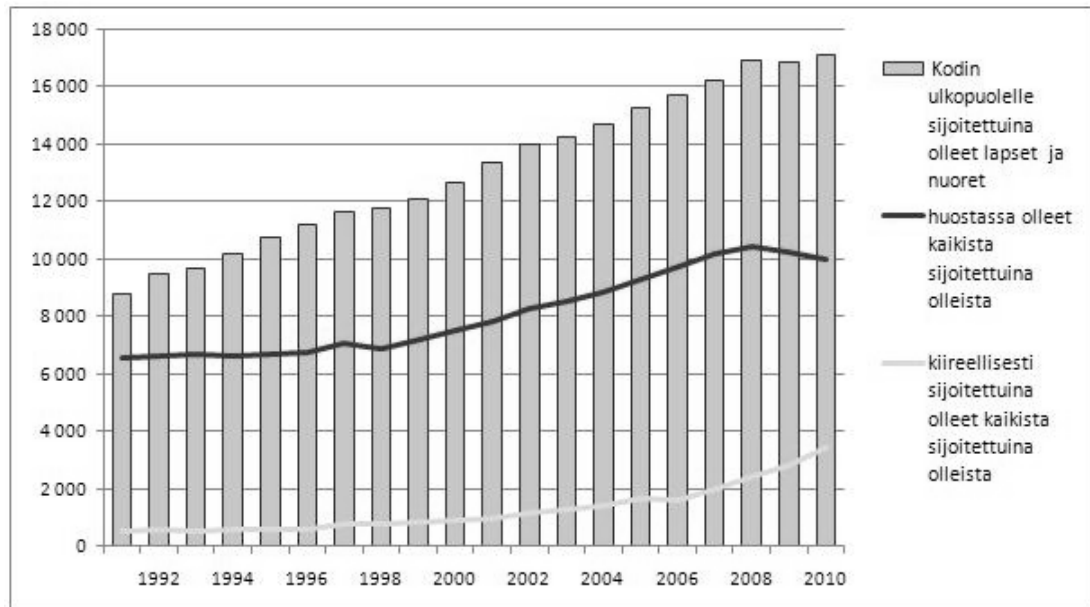
Lastensuojelulaki (2007/417) turvaa lapsen oikeuden turvalliseen ja tasapainoiseen kasvuympäristöön, kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun keino turvata nämä, on ensisijaisena käytettävät avohuollontukitoimet ja viimeisenä sekä järkeimpänä keinona lapsen huostaanotto. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Lastensuojelulaki ohjaa myös perhetyötä ja vaikuttaa olennaisesti tässä opinnäytetyössä haastateltujen vanhempien ja heidän lastensa arkeen.

Avohuollontukitoimet järjestetään perheelle ja lapselle heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaan. Pyrkimyksenä on tukea ja eheyttää perheen heikkoa tilannetta siten, että lapsi kykenisi edelleen asumaan kotona ja perheen tilanne kohenisi. Avohuollontukitoimiin vaaditaan aina huoltajan ja yli 12 -vuotiaan suostumus. Lastensuojelulaissa (2007/417) luetelluissa avohuollontukitoimissa mainitaan mm. lapsen ”tukeminen koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä”. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Samoja lain antamia tehtäviä hoitavat myös koulukodit. Koulukodin koulua lapsi tai nuori voi käydä myös avohuollontukitoimenpiteenä niin, että asuu edelleen kotonaan. Heitä kutsutaan koulukodeissa reissukoululaisiksi. Lapsi voidaan myös sijoittaa kodin ulkopuolelle avohuollontukitoimenpiteenä, jos se on tarpeen lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, kuntouttamiseksi tai lapsen väliaikaisen huolenpidon järjestämiseksi. (Lastensuojelulaki 2007/417). Tällaisena sijoituspaikkana voi toimia myös koulukoti.

Uuden lastensuojelulain painopiste ennaltaehkäisyssä on nostanut avohuollontukitoimin tuettujen määrää. Vuonna 2010 asiakkaiden määrä kohosi 11 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2010 avohuollontukitoimin tuettuja lapsia oli noin 78 500. (Stakes 2011.)

Huostaanotto on lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista sekä samalla lapsen huolenpidon ja kasvatusvastuun siirtämistä lapsen huoltajilta, sijoituspaikasta riippuen, sijaisperheiden aikuisille tai kasvatusalan ammattilaisille. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on huostaanoton jälkeen vastuu ja päätäntävalta siitä minne lapsi sijoitetaan sekä lapsen asioista ja hoidosta jo ennen sijoitusta sekä sen aikana. Laki pai-

nottaakin lapsen edun huomioimista kaikessa, myös sijoituksessa. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Tällöin jotkut sijoitettavat lapset tarvitsevat erityisesti koulukotien ammattitaitoa, mahdollisesti vaativampina asiakkaina, sekä tukea koulunkäynnissä.

KUVA 1. Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret (Stakes 2011)

THL:n eli Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemien tietojen mukaan vuonna 2010 huostaanotettuja lapsia oli noin 10 003, joka on reilut kaksi prosenttia vähemmän kuin vuonna 2009. Yhteensä kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia vuoden 2010 aikana oli 17 064. Verratessa vuoteen 2009 kaikkien sijoitettujen lasten määrää, nousi se noin prosenttiin. Kuten edeltävänäkin vuonna 2010 tilaston mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista suurin osa oli poikia. Kun verrataan vuonna 2010 sijoitettuna olevien lasten määriä heidän kokonaisikäryhmiinsä, on huomattavissa, että 16 - 17 -vuotiaita oli sijoitettuna eniten. (Stakes 2011.) Myös koulukotien asiakkaista suurin osa on teini-ikäisiä.

Suomen 348 kunnasta 16:sta kunnassa ei ollut lainkaan kodin ulkopuolisia sijoituksia vuonna 2010. Sijoitetuista lapsista puolet oli sijoitettuna perheisiin. Näistä perheisiin sijoitetuista lapsista 11 prosenttia oli sijoitettuna sukulais- tai läheisperheisiin. Silti laitoshoidon osuus on suurempi, kun vertaillaan kaikkia eli myös avohuollontukitoimin sijoitettujen lasten ja huostaan otettujen lasten määrää. (Stakes 2011.)

3 KOULUKOTI

Koulukotien juuret ovat Viipurin läheisyyteen perustetussa ensimmäisessä kasvatuslaitoksessa Kylliälässä. Tämä koulukoti perustettiin vuonna 1829 eli yli 180 vuotta sitten, jolloin Suomi kuului vielä Venäjään autonomisena eli itsehallinnollisena suurruhtinaskuntana. (Kitinoja 2005, 72.) Suomen koulukotien historian merkittävä tapahtuma oli, kun vankeinhoitohallituksen alaisille lapsille perustettiin kasvatuslaitokset 1890 – luvun alussa. Ensimmäinen kasvatuslaitos perustettiin pojille Koivulaan ja hieman myöhemmin myös tytöille Vuorelaan. Kasvatuslaitosten rikostentekijät sekä pahantapaisten lasten turvakotien hallinnollinen puoli yhdistettiin kouluylhallituksen lastensuojeluosaston alaisuuteen vuonna 1918 ja siirrettiin 1924 sosiaaliministeriön alaiseksi. Vuonna 1922 näiden molempien nimet muutettiin valtion kasvatuslaitoksiksi ja vuonna 1947 kasvatuslaitoksista koulukodeiksi. Koulukotien historiassa keskeinen vuosi oli myös 1965, jolloin kasvatusmetodeissa kiellettiin ruumiillinen kuritus. Tämä muutti koulukotien kasvatusmetodien luonnetta. (Harrikari 2004, 49.)

Tänä päivänä koulukoteja on Suomessa kahdeksan, joista kaksi on yksityisiä lastensuojelulaitoksia ja kuusi on valtion omistuksessa. Yksi näistä valtion omistamista koulukodeista on tämän opinnäytetyön tilaaja Kasvun Yhteisöt. Koulukodit toimivat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) sekä Opetushallituksen (OPH) alaisena ja ovat taloudellista voittoa tavoittelemattomia. Koulukotien tavoitteina on olla päteviä lasten ja nuorten kasvattajia sekä kouluttajia. Siksi henkilökunnan on oltava asiansa osaavia ammattilaisia. Koulukodeissa tehdään myös tutkimus- ja kehittämistyötä mm. Stakesin lastensuojelututkimuksia, opinnäytetöitä sekä kokeilu- ja kehittämishankkeita, jotka hyödyttävät myös muita lasten kasvatuksessa ja lastensuojelussa toimivia henkilöitä. (Valtion koulukotien strategia 2015, 10; Valtion koulukodit THL 2011.) Koulukotien moninainen yhteiskunnallinen asema kasvattajana, kouluna ja lastensuojelulaitoksena määrittelee niissä tehtävää perhetyötä sekä asiakaskuntaa, jotka vaikuttavat samalla tämän opinnäytetyön luonteeseen.

Jahnukainen ym. (2004, 5) määrittelee koulukodin erityisesti nuoruuden sosialisointi-, koulutuksen- ja lastensuojelulaitokseksi. Sosialisointi on kaikkien lastensuojelulaitosten tärkeä tehtävä, sillä se tarkoittaa yksilön kasvamista yhteiskunnan jäseneksi sekä oppimista vallitseviin arvojärjestelmiin ja toimintamalleihin. Tällaisia malleja

lapsella ei välttämättä ole ollut ennen lastensuojeluasiakkuutta. Asiakkaaksi koulukoteihin valikoituvat peruskouluikäiset lapset ja nuoret, jotka ovat eritavoin eksyneet elämän labyrinttiin. Tällaiseen nuorten elämän ontumiseen koulukodit tarjoavat opetus-, kasvatus- ja hoitopalveluita sekä samalla tukevat toiminnallaan myös lasten perheitä. Nämä palvelut sisältävät yksikön oman koulun, osastohoidon, erityisen huolenpidon, perhekoti- ja ryhmähoidon, jälkihuollon sekä itsenäistymisharjoittelun, psykologin, lääkäripalvelut sekä mahdollistavat reissukoululaiset. Näiden erilaisten koulukodin tarjoamien palveluiden avulla, koulukodit auttavat asiakkaitaan ja heidän perheitään muodostamaan terveellisempiä selviytymismalleja sekä tukevat lasten iän mukaista kehitystä. (Valtion koulukodit THL 2011.)

Lastensuojelulaitokset toimivat päivistä aina vuosiin sijoitettujen lasten kotina, jossa pyritään luomaan läheisiä ja huolehtivia sekä kasvattaviksi tarkoitettuja ihmissuhteita. Laitosten tarjoamalla oikeanlaisella kasvuympäristöllä tahdotaan täydentää kodin ja terveiden ihmissuhteiden puutteita, joskus jopa korvata ne kokonaan. Koulukotien tehtävään kuuluu kasvatuksen, koulutuksen ja arjen turvaamisen lisäksi myös psykososiaalisia ja psykologisten ongelmien hoidon tehtäviä. Voidaan sanoa, että koulukodit ovat myös osa lasten psykososiaalisten palvelujen järjestelmää. (Jahnukainen, Kekoni, Pösö 2004, 8 – 9; Valtion koulukodit THL 2011.) Psykososiaalisiin palveluihin kuuluu kaikki psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ylläpitävät ja kuntouttavat palvelut esimerkiksi mielenterveys- ja päihdepalvelut.

Koulukotien merkittävä palvelu on erityisen huolenpidon yksiköt, joissa nuori pysäytetään täysin vakavan rikos- tai huume ym. itseään tai muita vaarantavan käytöksen takia. Tällä tahdotaan tarjota vaativamman asiakkaan hoitoa vastaavaa tukea erityisellä tarkkailulla, hoidolla ja huomioonilla. Tämä mahdollistetaan siten, että asiakas ei ole koskaan yksin vaan hänen seuranaan on kokoajan aikuinen, joka pystyy kontrolloimaan lapsen arki- ja erityisesti vaaratilanteita sekä ohjaamaan takaisin kohti terveellisempiä elämäntapoja. Erityisen huolenpidon tarkoituksena on, aikuisen tuella, seisauttaa asiakas miettimään elämäänsä ja asettaa nuorelle tai lapselle rajoja, joita hän tarvitsee. Koulukodin aikuisten pyrkimyksenä on rauhoittaa ja turvata nuoren tai lapsen ympäristö sekä elämä ja löytää hänelle uusia mahdollisuuksia sekä toimintamalleja. On todettu, että psyykkisesti oireileville lapsille juuri erityisen huolenpidon yksikkö on ollut tilanteen paranemista edistävä tekijä. Tällaisten lasten lisääntyminen aset-

taa haasteita ja kehittämisvaateita erityiselle huolenpidolle ja sen henkilöstölle. Myös erityisen tärkeänä nähdään yhteistyö koulukotien ulkopuolella psykiatrissa hoitoa tarjoavien tahojen kanssa. (Kasvun Yhteisöt 2011; Sosiaaliportti 2011; Valtion koulukodit THL 2011.)

3.1 Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015

Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015 tekee yhteisen linjan valtion koulukodeille. Siinä määritellään koulukotien lasten ja heidän perheidensä kanssa tehtävän työn toimintaympäristö, tulevaisuuden näkymä, arvot ja toimintamallit. Strategisten linjausten tarkoituksena on auttaa ennakoimaan, kehittämään ja tämän kautta arvioimaan sekä uudelleen kehittämään valtion koulukotien työtä. (Valtion koulukotien strategia 2015, 9.)

Koulukotien toimintaympäristö ja tulevaisuuden näkymät kytkeytyvät Suomen lastensuojelun kokemiin muutoksiin uuden lastensuojelulain (2007/417) myötä. Siihen vaikuttavat myös Suomen hyvinvointiyhteiskunnan kehitys, mm. monikulttuurisuuden lisääntyminen, jossa edelleen kaiken hyvän kääntöpuolena lisääntyy mm. kulttuurinen sopeutumattomuus. Yhteiskunnan rattaissa näkyy myös paljon psyykkisistä ongelmista, esim. masennuksesta, kärsiviä sekä riippuvuusongelmaisia ihmisiä. Tämä aiheuttaa sen, että erilaisia nuorien pahoinvointiin puuttuvia palveluja on muodostunut sekä sosiaali- ja terveystalalle että lastensuojelun kentälle, jossa myös koulukodit toimivat. Hintoja ja tarjontaa tutkaillaan entistä tarkemmin palvelujen laajassa valikoimassa. Tällöin moniammatillisuus, asiakaslähtöisyys ja perhesuhteita korjaavan, ylläpitävän sekä tukevan työn eli perhetyön merkitys lastensuojeluyksiköissä korostuu. Suomen valtion ikäjakaumassa nuorten osuus vähenee ja suuret ikäluokat ikääntyvät, mikä saattaa kääntää päättäjien katseet nuorista vanhempiin ikäluokkiin. (Valtion koulukotien strategia 2015, 4 – 5.)

Valtion koulukotien yhteisiä arvoja on usko ihmiseen ja kykyyn oppia kantamaan vastuuta elämästään ja teoistaan, toisen ihmisen arvostaminen ja kunnioittaminen, myönteinen tavoitteellisuus, ammatillisuus, ammattietiikka sekä yhteistyö. Tarkoituksena on siis tukea lapsen iän mukaista kehitystä sekä lapsen ja perheen voimavaroja. Valtion koulukodit pyrkivät olemaan kasvu- ja työympäristönä palkitseva, motivoiva ja

turvallinen sekä vaativien lastensuojeluasiakkaiden hoidon ja erityisopetuspalvelujen tuottajina, edelläkävijöitä valtakunnallisesti kuin myös alueellisesti verkostoitumalla oppilaitosten, järjestöjen ja kehittämissyksiköiden kanssa. Valtion koulukodit ottavat osaa myös kansainvälisiin yhteistyökehittämishankkeisiin sekä omistavat kahdenkeskisiä yhteistyösuhteita eri tahojen kanssa. (Valtion koulukotien strategia 2015, 6 – 8, 10.)

3.2 Koulukodit kouluina

Koulukodit ovat osa Suomen koulutusjärjestelmää. Kaikki Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia täytettyään seitsemän vuotta ja oppivelvollisuus jatkuu kunnes perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta. Jos oppivelvollinen lapsi ei osallistu järjestettyyn opetukseen, tulee hänen asuinkunnan valvoa lapsen osallistumista opetukseen. Käytännössä koulut ovat velvoitettuja valvomaan lasten poissaoloja ja ilmoittamaan, jos koulun normaalit menetöt eivät tehoa. Tällöin asia usein siirretään sosiaaliviranomaisille, jotka puolestaan asiaa selvitettyään voivat siirtää lapsen tai nuoren koulukodin asiakkaaksi. (Perusopetuslaki 1998/628.)

Suomen koulukotien asiakkaista tähän asti kaikki ovat suorittaneet peruskoulunsa. Tämä johtuu siitä, että jokaisen nuoren henkilökohtaiset tuen tarpeet huomioidaan hänen opetuksessaan ja ohjauksessaan. Myös päivien rutiinimaisuus koulukodissa lisäävät nuorten koulumenestystä ja päättötodistuksen saanti prosenttia. Koulukodeissa toimivat erityisen huolenpidon yksiköt takaavat, että koulukodeilla on resursseja ja ammatillista taitoa nuorten vaikeidenkin asioiden käsittelyyn. Henkilökunnan periksiantamattomuus vaikeiden asioiden parissa painivien nuorten kanssa on yksi syy koulukotinuorten 100 prosenttiseen valmistumiseen peruskoulusta. Peruskoulun päättötodistuksen saavuttamisen lisäksi koulukotien tavoitteena on nuorten jatko-opiskeluvalmiuksien lisääminen. Tämän pohjana toimii lainsäädännön valtion koulukoteja koskevan asetuksen vaatimus: tarjota nuorille heidän valmiuksiaan ja tarpeitaan vastaavaa ammatti- ja työopetusta tai suojatyötä, joko laitoksen tarjoamana, järjestämänä tai yhteistyönä ammatillisen koulutuksen järjestäjien tai työnantajien kanssa. (Asetus valtion koulukodeista 13.10.1978/769; Valtion koulukodit THL 2011.)

Koulukotien henkilökunta ei luovuta kohdatessaan hankalankaan asiakkaan. Tämän takia koulukoti on usein viimeinen sijoituspaikka laitostieteessä olevalle tai muuten yhteiskunnan näkökulmasta hankalalle nuorelle. (Valtion koulukodit THL 2011.)

3.3 Kasvun Yhteisöt

Mikkelissä sijaitseva Kasvun Yhteisöt on tämän opinnäytetyön toimeksiantaja. Kasvun Yhteisöt sisältää Sairilan ja Koivikon koulukodit, jotka ennen toimivat erillisinä laitoksina aina 1.1.2000 asti. Alun perin Koivikko perustettiin 1874 lasten turvakodiksi, mutta vuodesta 1947 se on toiminut koulukotina. Sairila puolestaan oli kartano, jossa on ollut monenlaista toimintaa, kunnes 1962 se aloitti toimintansa koulukotina. Nyt hallinnollisesti Kasvun Yhteisöksi yhdistyneet koulukodit on valtion suurin koulukoti. (Kasvun Yhteisöt 2011.)

Kasvun Yhteisöissä koulukotien yhdistyminen on luonut vankan moniammatillisen osaamisen ja laajan valikoiman kasvatus-, opetus- sekä hoitometodeja. Tätä toimintaa ohjaa *Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015*, joka määrittelee koulukotien yhteisen näkemyksen koulukotien työstä ja työnpyrkimyksistä. Näin pystytään tukemaan yhteiskunnassa vaikeimmin huollettavia lapsia ja nuoria yksilöllisesti niin kasvatuksessa, koulussa kuin hoidossakin. Tässä työssä turvallinen kasvuympäristö, aikuisten määrätietoinen ja pitkäjänteinen tuki, kokonaisvaltainen kasvatus ja huolenpito, kiinteä yhteistyö lapsen kanssa sekä vahvat hoidolliset valmiudet ovat koulukotien työn kulmakiviä. Sairilassa ja Koivikossa pidetään tärkeinä arvoina johdonmukaista kasvatusta ja toisen ihmisen kunnioittamista sekä hyvää yhteistyötä sijoittajatahojen kuin myös lasten ja heidän perheidensä kanssa. (Kasvun Yhteisöt 2011.)

Kasvun Yhteisöjen peruspalveluihin kuuluvat oma koulu, osastohoito, erityinen huolenpidon yksikkö, perhekoti- ja ryhmäkotihoito, jälkihuolto ja itsenäistymisharjoittelu, psykologi, lääkäripalvelut sekä reissukoululaiset. Sijoitettujen lasten tai nuorten asuimuotona Kasvun Yhteisössä voi olla yksilön tarpeen mukaan perhekoti, tukikoti, erityisen huolenpidon yksikkö Jarru tai pidempiaikaiseen vaativaan hoitoon erikoistunut Keltainen Talo tai itsenäistymis- ja jälkihuoltoasunto Paalupaikka. (Kasvun Yhteisöt 2011; Valtion koulukodit THL 2011.)

Kasvun yhteisöjen tarjoama peruskoulu on Sairilassa Myllyjoen koulu, jossa opiskelee alakoulun 3 – 9 luokkalaisia sekä lyhytaikaisen erityisen huolenpidon yksikön oppilaita ja Koivikossa Koivikon koulu, jossa opiskelevat yläkoulun 7 – 9 luokat. Koulujen opetusryhmät ovat pieniä, neljästä kahdeksaan oppilasta luokassa. Molemmissa kouluissa lapsia ja nuoria opettavat erityisopettajat ja heidän tukena toimivat koulunkäyntiavustajat. Lisäksi opetustyöhön osallistuu oppilashuollon puolesta erityistyöntekijöitä sekä oppimisvaikeuksiin perehtynyt psykologi. Silti osa Kasvun Yhteisöjen oppilaista voi opiskella myös muissa Mikkelin alueen kouluissa, riippuen nuoren yksilöllisistä tarpeista. Kasvun Yhteisöjen TRIMMI-lisäopetus on suunnattu peruskoulunsa jo päättäneille lastensuojelutaustan omistaville nuorille. TRIMMI elämänhallintapainotteisen lisävuosi on suunniteltu jokaisen yksilöllisiin tarpeisiin vastaavaksi ja arjen opettelu tapahtuu todellisessa ympäristössään. Koulunkäyntiin liittyen ollaan myös tiiviissä yhteydessä koulukotien lasten vanhempiin. (Kasvun Yhteisöt 2011.)

4 PERHE

Kulttuuri vaikuttaa pitkälti perheen määrittelyyn. Suomessa vallitsee individualistinen perhekäsitys, jossa korostetaan jokaisen yksilön tarpeita ja hyvinvointia, joka tätä kautta edistää perheen hyvinvointia. Silti jokaisen perhekäsitys on yksilöllistä: esimerkiksi isovanhemmat tai lemmikkikoira voi olla tärkeä osa perhettä. Esimerkiksi Espanjassa vallitsevassa familistisessä perhekulttuurissa perheeseen kuuluvat luonnostaan myös isovanhemmat jne. Familistisen perhekäsityksen ydin on muiden perheenjäsenten tarpeiden asettaminen omien henkilökohtaisten tarpeiden edelle. Tässä ajatusmallissa perheen koossa pysyminen ja toimivuus ovat tärkeintä. (Hansen ym. 2010, 10.) Erilaiset perhekäsitykset vaikuttavat siihen, miten perhetyötä tehdään eri perheiden kanssa.

Yesilova (2009, 11) määrittelee perheen yhteiskunnan perusyksiköksi sekä perusyhteisöksi, jonka ympärille rakentuu yhteiskuntapolitiikka. Suomessa perheeseen mielletään samassa taloudessa asuvat vanhemmat ja heidän lapsensa, esimerkiksi sukulaisia ei lasketa perhemääritelmään. Tilastokeskus jaottelee perheet lapsettomiin ja lapsellisiin avo- ja aviopareihin, yksinhuoltaja perheisiin sekä rekisteröityihin mies- ja naispareihin. Näistä lapsiperheitä ovat ne, joissa asuu alle 18 -vuotiaita lapsia. (Tilasto-

keskus 2011.) Huomattavaa jaottelussa on, että myös lapsettomat avo- ja avioparit muodostavat oman perheensä. Perheen määrittelyssä voidaan yhteisen fyysisentilan lisäksi käyttää tunteisiin perustuvaa suhdetta perheen jäsenten välillä (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä, Virolainen 2007, 12). Opinnäytetyössäni käytän useissa kohdissa lapsista sekä nuorista yhteistä käsitettä lapsi, sillä kaikki alle 18 -vuotiaat ovat lain mukaan lapsia ja koulukodin asiakkaiden ikähaarukka on alakouluikäisistä aina 17 -vuotiaisiin nuoriin.

Erilaiset perheet luovat erilaiset maailmansa koulukotien ja perhetyön kentälle. Nykyään kukoistavat uusperheet, joissa voi olla kahdesta eri suhteesta lapsia molempien vanhempien puolelta sekä parin uusia yhteisiä lapsia. Myös ns. sateenkaariperheet eli lesbo- ja homoparien muodostamat lapsiperheet kuin myös monikulttuuriset perheet eli useiden eri kulttuuriryhmien jäseniä yhdistelevät perheet tai suomalaisesta kulttuurista poikkeavat perheet värittävät 2000-lukua. Lapsen huoltajana voi toimia myös adoptiovanhempi. Lapsen huostaanotossa puolestaan vastuu lapsesta on siirretty huoltajalta ammattilaiselle tai sijoitetun perheen vanhemmalle. Silti useimmiten lapsen huoltajuus edelleen on säilynyt hänen alkuperäisellä vanhemmallaan. Se kenellä on oikeus ja velvollisuus lapsen kasvatukseen ja hoitoon voi olla monimutkaista, mutta silti lapsilla on oikeus vanhempiinsa, olivat ne biologisia tai oikeudellisesti määriteltäviä. (Hansen ym. 2010, 10; 19; 22; Järvinen ym. 2007, 12 – 13; Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361.) Opinnäytetyössäni käsite perhe tarkoittaa erilaisia lapsiperheitä, joiden lapsia on sijaishuollossa koulukodeissa tai joiden lapset käyvät reissukoululaisina koulukodin koulua.

4.1 Arjen haasteet

Vaikka perhe on tuen ja turvan sekä läheisyyden ja rakkauden voimavara, joka kantattelee ihmistä elämän aallokoissa, voi se joskus myös upottaa ihmistä kohti pohjaa. Tällaiset perhettä uhkaavat sisäiset ja ulkoiset tekijät voivat lopulta ajaa perheen lastensuojelun- ja perhetyönasiakkaaksi.

Suomalaiseen perheen perustusmalliin kuuluu, että lapset tehdään vanhempana kuin ennen ja lapsia tehdään vähemmän kuin aikaisemmin. Ensisynnyttäjien keski-ikä Suomessa on ollut vuodesta 1992 lähtien yli 27 vuotta. Tätä myöhemmäksi siirtynyttä

perheen perustamista kutsutaan myöhennetyksi perhemalliksi. Lisäksi nykyään perheen perustaminen on vanhempien elämässä usein sijoitettu hyvin kiireelliseen elämänvaiheeseen, johon kuuluu työuran aloitus, kodin hankkiminen, joka usein hankitaan velaksi sekä perheessä on monesti yhtä aikaa monta pientä lasta. Vaikka lapsi syntyy kehittyvään perhetilanteeseen ja perheet ovat usein keskituloisia, on vanhemmillä myös usein kiire kaiken tämän keskellä ja heidän voimansa ovat rajalliset. (Salmi, Sauli 2001, 23.) Tämä voi aiheuttaa stressiä perheessä, mikä voi aiheuttaa lasten vaatiman huomion ja hoidon laiminlyöntiä, vaikka erityisesti pienet lapset tarvitsevat läheisiä ja turvallisuudentunnetta luovia ihmissuhteita.

4.2 Kiintymyssuhteen merkitys

Pyskodynaamisessa psykologiassa, joka pyrkii ymmärtämään ihmisen psyykeen muodostumista, sisältöjä ja toimintaa, pidetään merkittävänä juuri varhaislapsuuden vuorovaikutussuhteita. Tämän teorian juuret ovat Freudin kehittämässä psykoanalyysissä. Freud uskoi, että persoonallisuuden rakenteet rakentuvat viiden ensimmäisen elinvuoden aikana, jolloin lapsuuden kokemuksilla ja kasvuympäristöllä on suuri merkitys. (Mischel, Walter 1993, 40 – 43, 57.)

Pienen lapsen perustarpeiden tyydyttämisen lisäksi merkitsevä osa lapsen kehitystä itsenäiseksi yksilöksi ja aikuiseksi on vauvana kiintymyssuhteen muodostaminen kehitysobjektiin. Kehitysobjekti on lasta hoitava ja rakastava aikuinen, joka luo perusturvallisuuden tunteen lapselle. Tämä näkyy esimerkiksi reagoitina lapsen kommunikointiin, tarpeisiin ja tekemisiin. Usein kehitysobjekti on äiti, joka huolehtii vauvastaan. Jo vauvana ihminen pyrkii luomaan kontaktia muihin ihmisiin sekä tutustumaan ympäristöönsä ja näin oppien uusia taitoja ja sosiaalista kanssakäymistä. Jokainen kiintymyssuhde on hiukan erilainen, siihen vaikuttaa mm. lapsen ja vanhemman oma temperamentti. Jos aikuinen ei vastaa lapsen pyrkimyksiin ottaa kontaktia esimerkiksi hymyilyyn, ilmeilyyn, eriaänenpainoihin tai hänen itkuunsa, lapsi voi turhautua tai tuntea itsensä merkityksettömäksi. Hän saattaa lopettaa pyrkimyksensä tulla rakastetuksi ja huomatuksi kokonaan. Tällöin lapsi kokee olevansa turvaton, huono, epärakastettu ja samalla usein menettää mielenkiintonsa tutustua ympäristöönsä sekä mahdollisesti muuttuu kokonaan passiiviseksi ympäristön virikkeille. Tämä tarkoittaa, että hän saattaa samalla menettää oppimisen arvoisien asioita. Kiintymyssuhde ja lapsuu-

den tapahtumat jättävät kehittyvään yksilöön aina jälkensä. Se voi näkyä positiivisessa kuin myös negatiivisessa merkityksessä yksilön identiteetissä ja maailmankuvassa, jopa vielä aikuisiässä. (Eklund, Laakso, Lyytinen 1998, 52, 61 - 65; Mischel, 1993, 57; Takala & Takala 1980, 55 - 57, 59 - 64; Tamminen 2004, 23, 27, 30 - 33, 48 - 49.) Myös koulukodeissa tehtävä perhetyö ja sen pohja liittyy eritavoin lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteeseen.

Myös Koskenvuo (2010, 294 - 295) korostaa artikkelissaan, että lapsuuden tapahtumat ja ympäristötekijät ohjaavat yksilön piirteiden ja koko elämän muodostumista, elämäntyytyväisyydestä aina sairastumisriskeihin asti. Tämä tietysti koskettaa yhteiskuntaamme ja yhteiskuntamme rakenteita, jotka taas vaikuttavat perheisiin ja sitä kautta yksilöihin ja heidän hyvinvointiinsa. ”Esimerkiksi lapsuudessa koettu vakava stressi ja kaltoin kohtelu voivat vaikuttaa pysyvästi aivojen kehittymiseen, stressinsäätely- ja immuunijärjestelmän toimintaan” toteaa Koskenvuo (2010, 302). Lapsuuden ikävät, kuin myös hyvät, tapahtumat näkyvät siis vielä aikuisuudessa. Negatiivinen kokemus itsestä ja maailmasta voi vielä korjaantua, esimerkiksi ongelmien ilmaantuessa terapialla tai yksinkertaisesti elämän tapahtumat muokkaavat ihmisen kokemuksia niin, että hänen identiteettinsä ja maailmankuvansa on ehyempi. Osa ihmisistä tämä kotoa saatu kasvatus ja tunne siitä, ettei ole tärkeä, seuraa huonona itsetuntona ja ajaa tietämättään erilaisiin hankaluuksiin. (Mischel 1993, 59, 61.) Osa ihmisistä saatetaan pysäyttää hankaluuksien kierteestä ja osa heistä päätyy koulukotien asiakkaiksi perheineen.

5 PERHETYÖ

Perhetyö voi olla ennaltaehkäisevää, korjaavaa tai jälkihuoltotyötä. Sen kohteena ovat nimensä mukaisesti perheet ja sen jäsenet. Pyrkimyksenä on löytää toisista perheenjäsenistä voimavaroja asioiden ratkomiseen arkielämässä sekä perheenjäsenten ymmärrystä toistensa yksilöllisiin tarpeisiin. Usein perhetyö kohdistuu lapsiperheisiin ja työllä pyritään erityisesti turvaamaan lapsen etu. Esimerkiksi vaikka työskenneltäisiin parisuhteen eteen, pyritään sillä myös turvaamaan vanhemmuus ja läheiset ihmissuhteet lapselle, vaikka vanhempien parisuhde päättyisi eroon. Lapset ovat siis keskiössä perhetyön asiakkaina. Lapsen etua painottaa myös uusi lastensuojelulaki (2007/417). (Hansen ym. 2010, 10; Nätkin, Vuori 2007, 8 - 9.)

Perheen sisällä ja sen ulkopuolella on monenlaisia ihmissuhteita ja verkostoja esimerkiksi vanhempien parisuhde, kaverit, koulu ja työympäristö, sisarusten tai vanhempien ja lasten väliset suhteet, jotka kaikki vaikuttavat perheensisäisiin suhteisiin ja perheen tilaan. Tässä erilaisten perheiden ja niiden erilaisten suhteiden viidakossa perhetyön lähtökohta on selvittää ketkä asiakkaana olevan henkilön perheeseen kuuluvat. Millainen on hänen ja perheen tausta ja miten perheen eri jäsenet itse määrittelevät perheeseen kuuluvat henkilöt sekä itse perheen ja sen sosiaalisen verkoston vaikutukset. Tällöin on helpompi määritellä perheen käytettävissä olevia vahvuuksia ja tuen tarpeita. (Hansen ym. 2010, 10; Järvinen ym. 2007, 25.)

5.1 Perhetyön määrittely

Jo 1800-luvulla huomattiin, että yhteiskunnan hyvinvointi on tiiviisti yhteyksissä perheiden hyvinvointiin. Niihin aikoihin perheet nousivat julkisen keskustelun keskiöön, kun puhuttiin valtiosta, kansakunnasta, terveydestä, hygieniasta, kasvatuksesta, siveellisyydestä, asumisesta, tulevaisuudesta jne. Perheet alkoivat vaikuttaa erityisesti lasten ja vanhempien yhteisönä, jota tarkastettiin ja kontrolloitiin aivan uusien menetelmin. Siirryttäessä 1950-luvulle Suomessa vaikuttivat kiintymyssuhdeteoria, John Bowlbyn kirjoitukset sekä Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliiton kirjoitukset perheiden henkisen hyvinvoinnin huomioimisesta. Tällöin heräsi myös ajatus perhe-elämän ja sen jäsenten välisten suhteiden yhteiskunnallisen tuesta ja ohjauksesta. (Yesilova 2009, 11 - 12, 25.)

Perhetyötä on tutkittu jonkun verran. Vuonna 2000 Stakes on julkaissut Heinin, Bergin ja Hurtigin tutkimuksen *Perhetyö ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä*. Siinä korostetaan sitä kuinka yksittäisistä raporteista koostuu nykyinen perhetyön pohja, eikä ole yhtenäistä käsitystä siitä mistä puhutaan kun puhutaan perhetyöstä. (Berg, Heino, Hurtig 2000, 2.)

Rajattua ammatillista perhetyön kenttää tai koulutus pohjaa perhetyöntekijälle ei ole laissa määritelty, koska perhetyöntekijä ammattinimikettä ei ole laillistettu. Kuten Bergin ym. tutkimus sekä Nätkin ja Vuori (2007, 8) toteavat: määritelmien, näkökulmien ja ajatusten erilaisuus perhetyöstä aiheuttaa hämmennystä ja epäselvyyksiä.

Yleisesti sitä kuitenkin tekevät sosiaali- ja terveysalan tai kasvatusalan ammattilaiset, mutta kuka vain perheiden parissa työskentelevä voi tehdä perhetyötä. Perhetyö on usein moniammatillista osaamista ja tietoa, joka toimii myös eri laitosten välisenä yhteistyönä perheen tukemisessa ja asioiden selvittämisessä. Erilaisia laitoksia, joissa perhetyötä tehdään, ovat esimerkiksi koulut, neuvolat, sosiaalitoimistot, sairaalat, perheneuvolat, lastensuojelulaitokset jne. Perhetyöllä on tiivis rooli Suomen hyvinvointiyhteiskunnassa, joka ajaa pitkälti lapsiperheiden etuuksia sekä niiden ympärille rakentuneita palveluita. (Hansen ym. 2010, 24 – 25; Nätkin ym. 2007, 7 - 9.)

Tiivistetysti voi sanoa, että perhetyönä voidaan pitää kaikkea perheen kanssa tehtävää työtä, jolla Hansenin (2010, 25) mukaan voidaan valistus- ja tiedotustyönä jotenkin hyödyttää perhettä. Nätkin ym. (2007, 8) tiivistää perhetyön idean hyvin samansuuntaisesti sanoen ”joko perheelle tehdään tai perheen kanssa tehdään jotain.” Tämä sisältää neuvonnan, valistamisen ja kasvattamisen sekä perheen auttamisen, palvelemisen, valmentamisen, tarjoamisen, aktivoimisen jne. eli kaiken sellaisen millä perhettä voidaan auttaa ja tukea toimivuudessa, eheytyemisessä ja yhdessä pysymisessä. Aina tämä ei ole mahdollista. Tällöin perhetyö voi olla puolisoiden eroamisessa auttamista tai lapsen erottamista perheestään lastensuojelun keinoin. Myös yksilön ongelmien ratkaisemiseen haetaan apua perhetyöllä eli etsitään voimavaroja ongelmien selvittämiseksi hänen omasta perheestään. Usein työtä leimavat ammattilaisen ja asiakkaan luottamus- ja auttamissuhde sekä perheen sisäisten suhteiden korjaaminen tai perheen tilan muu kohentaminen. Menetelmiä ja työmuotoja on monia, esimerkiksi perhetaapaamiset, keskusteluapu, kotikäynnit, kerho- ja leirit toiminta tai perhekuntoutus. (Hansen ym. 2010, 25; Nätkin ym. 2007, 8.)

Perhetyö herättää myös kritiikkiä. Nätkin ja Vuori (2007, 9 - 10) kysyvätkin kenellä on oikeus tarjota apua perheelle, kun perhetyötä ja perhetyöntekijän nimikettä ei ole lailla määritetty? Milloin perhetyötä tarvitaan vai tyrkytetäänkö perhetyötä vasten perheiden tahtoa? Onko työntekijöille selvää mihin perhetyöllä pyrkii? Onko perhetyö tasapuolista kaikkia perheitä tai perheenjäseniä kohtaan? Lastensuojelulaki (2007/417) antaa oman oikeutuksen perheiden tukemiseen esimerkiksi avoahuollontukitoimin, jotka ovat suurelta osin juuri perhetyötä. Lastensuojelulaki myös turvaa lapsen oikeuden lämpimiin ja läheisiin ihmissuhteisiin, joita tukevat erilaiset perhetyön metodit. Silti

perhetyö luo kuitenkin normeja sille, millainen ”hyvän” perheen tulisi olla ja samalla luo ryhmän perheitä, jotka eivät ole ”hyviä” perheitä (Nätkin ym. 2007, 9 – 10).

5.2 Tämän opinnäytetyön käsitys perhetyöstä

Opinnäytetyössäni käsitellään erityisesti koulukotien perhetyötä, joka voi olla ennaltaehkäisevää, korjaavaa sekä jälkihoitotyötä. Ennaltaehkäisevää se on silloin, kun lapsi käy avohuollontukitoimin Kasvun Yhteisöjen koulua tai on avohuollontukitoimin sijoitettuna siellä. Perhetyön jälkihoitotyötä puolestaan tehdään Kasvun Yhteisöjen itenäistymisasunnoissa.

Opinnäytetyöni perhetyö on enimmäkseen korjaavaa työtä, jota tehdään koulukotiin huostaanotettujen lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Tämä sisältää koulukodin yhteydenpidon huoltajiin ja heidän pitämisensä ajan tasalla lapsen asioista. Tällä tavalla lapsi pidetään edelleen kiinni perheessään, vaikka hän ei enää fyysisesti koko ajan olekaan perheensä parissa. Myös vanhempia pyritään tukemaan lapsen ”menetyksen” jälkeen luomalla hyvä suhde koulukodin ja vanhempien välille sekä vahvistamaan lapsen suhdetta vanhempaan. Tämä takaa parhaimman tuloksen lapsen elämän eheyttämisen kannalta. Suhde vanhempaan voi myös auttaa lasta selviämään elämässä sijoituksen jälkeen, sillä hän voi tukeutua ylläpidettyihin ja ehkä jopa parantuneisiin ihmissuhteisiin. (Sosiaaliportti 2011.) Näiltä osin koulukodit tekevät korjaavassa perhetyössään ennaltaehkäisevää kuin myös jälkihuolto työtä lasten ja heidän perheidensä parissa.

6 KOULUKODIN ASIAKKAAT

Lastensuojelu asiakkuuden alkamisen kaksi yleisintä ikäkautta ovat vauvaikä, joista eniten asiakkaita oli 0 – 3 -vuotiaissa ja murrosikäiset, joista eniten lastensuojeluasiakkuuksia alkoi 13 - 15 -vuoden iässä (Heino 2007, 24). Koulukotien asiakkaita ovat pääasiallisesti peruskouluikäiset lapset. Koulukotiin sijoitetuista lapsista suurin osa on teini-ikäisiä, joista eniten on n. 15½ vuoden ikäisiä nuoria. (Valtion koulukodit THL 2011.)

Lastensuojelulaki (2007/417) määrittelee lastensuojeluasiakkuutta niin avohuollon tukitoimin tuettujen kuin huostaan otettujen lasten kohdalla. Sen mitä laki ei kerro, tiivistää Kitinoja (2005, 55) mainiosti kuvaamalla asiakkuuden ja lastensuojelun tarinoiden monimuotoisuutta: ”lyhyttä ja ohimenevää, pitkää ja jatkuvaa tai katkeilevaa, vauvana tai murrosiässä alkanutta asiakkuutta, erilaisia avohuollon tukitoimia sisältävää, vaihtuvia sijoituspaikkoja sisältävää, ainoastaan laitoshuoltoa tai perhekokemuksia jne.” Tämän laitoksesta toiseen kiertämisen tien päässä voi olla koulukoti. Koulukoteihin usein sijoittuvat erittäin vaikeahoitoiset ja jopa vaaralliset nuoret, joiden hoitoratkaisuja mietitään monella taholla. Siksi heidät usein leimataan yhteisöllisesti sopimattomasti käyttäytyviksi ja ongelmallisiksi nuoriksi. (Jahnukainen ym. 2004, 9, 5.)

Koulukotiin sijoitettujen nuorten on täytynyt täyttää lastensuojelulain asettamat ehdot. He voivat vaarantaa toiminnallaan itseään tai muita tai heidän elinympäristönsä on vaarantanut turvallisen kasvun ja kehityksen. Oli miten vain, omasta kodista pois viedyillä lapsilla on usein syviä haavoja itsetunnossa kuin myös psyydessä kokemistaan asioista. Usein koulukotiin, ehkä usean sijoituspaikasta toiseen siirtymisen päätteeksi, tulee vakavasti vaurioituneita ja psykiatrisia ongelmia omaavia lapsia, joilla on mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöitä. Sen sijaan päihdeongelmaisten lasten määrä on vähentynyt. Vaikka nämä kaksi ongelmaa kulkevat käsi kädessä, on silti vain ajan kysymys, milloin taas päihdeongelma nousee psykologisten ongelmien ohi koulukotien asiakkaiden tilastossa. (Sosiaaliportti 2011.)

Heinon (2007, 26) lastensuojeluasiakas tutkimuksen mukaan 8 % lastensuojelulapsista elää monikulttuurisessa perheessä. Maahanmuuttajataustaisten lasten lisääntyminen koulukodeissa kertoo Suomen kansainvälistymisestä ja monikulttuuristumisesta. Samalla se kertoo myös siitä, ettei Suomella ole vielä tarpeeksi valmiuksia maahanmuuttajien sopeuttamiseensa yhteiskuntaan. Tämä luo haasteita työntekijöille ja asiakasperheelle. Moni perhe puhuu useampaa kieltä, jopa perheen jäsenet voivat olla erikansallisuuksista ja puhua eri kieliä. (Heino 2007, 26; Valtion koulukotien strategia, 4.) Asiakkaan kohtaamiseen saatetaan tarvita tulkkeja työntekijän ja asiakkaan välille. Joskus tämä ratkaisu tuottaa ongelmia, esimerkiksi ongelmaksi voi muodostua kielten erilaiset murteet tai suomenkielen sana, jolle ei löydy sopivaa vastiketta asiakkaan kielestä. Tämä voi aiheuttaa väärinymmärryksiä. Myös erilaiset kulttuurit, tavat ja käsitys oikeasta ja väärästä luovat värikkään kirjon eri kansakuntien välille. Se kuinka

sovittaa eri kulttuuriset ihmiset suomalaiseen yhteiskuntaan, samalla säilyttäen heidän oman kulttuurinsa rikkauden, on yksi haaste sosiaali- ja perhetyönkentällä.

Samaisessa Heinon (2007, 26) lastensuojeluasiakkaiden tutkimuksessa käy ilmi, että vuoden sisällä kaksi kolmesta asiakkaaksi tulleesta lapsesta on kokenut muutoksia elämässään, kuten muuton, läheisen kuoleman, uuden perheen jäsenen saannin tai perheenjäsenen vakavan sairauden. Lapsen elämän erilaiset muutokset voivat joko toimia vahvikkeena tai musertavina identiteetin ja oman elämän rakennuksessa. Heinon (2007, 29) tutkimuksessa näkyy, kuinka lastensuojelun asiakasperheet muuttavat enemmän kuin muut perheet. Tutkimuksen lapsista useampi kuin joka viides on muuttanut elämänsä aikana. Yksi syy saattaa olla juuri lastensuojelun puuttuminen perheen tilanteeseen. Tilastoon voi myös vaikuttaa vanhempien avioerot ja eri vanhempien luona asumisen vaihtelut. Kodin vaihtuminen, jopa kunnan vaihtuminen, on samalla arkiympäristön muuttumista, jolloin lapsen on vaikea kiintyä ympärillään olevaan ja esimerkiksi luoda pysyviä ystävyys-suhteita. Aineistossa oli myös perheitä, joilla ei ole ollut jossain elämänvaiheessaan kotia tai jotka ovat olleet kodistaan häätöuhan alla sekä vanhempia, jotka vaeltavat lapsineen laitoksesta toiseen hoidettavaksi (esimerkiksi päihdekuntoutus tai ensi- ja turvakodit), eivätkä siksi omista oikeaa ”kotiä”. (Heino 2007, 26, 28 - 29.)

Lastensuojelun asiakkaina olevat perheet ovat päällepäin kuin muutkin perheet. Osa on yksinhuoltajia, mutta suurin osa lastensuojelun vanhemmista hoitaa lasta puolisonsa tai uuden puolisonsa kanssa. Perheissä voi olla yksi tai useampi lapsi, joista osa ei välttämättä ole lapsen biologisia sisaruksia tai lapsi itse voi olla adoptoitu perheeseen. Suurin osan lastensuojelun asiakkaaksi päätyneen lapsen biologisista vanhemmista on elossa, noin 10 % ilmoitettiin toisen vanhemmista kuolleen. Lastensuojelun asiakasperheiden vanhempien ikäjakauma on laaja, aina teiniäideistä ja -isistä yli 50 -vuotiaisiin vanhempiin. Asiakkaana olevista lapsista osa asui myös isovanhempiensa luona tai erilaisissa laitoksissa, muutama jopa yksin. Yli puolet lastensuojelun asiakkaaksi päätyneistä lapsista on kokenut muutoksia perherakenteessa, esimerkiksi vanhempien ero tai uusioperhe. Eronneiden vanhempien lapsista suurin osa asuu äitinsä kanssa. (Heino 2007, 31, 33.)

Koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta tekemässään tutkimuksessa Kitinoja (2005, 197, 282) toteaa, että huono-osaisuus ja useat ongelmat elämän varrella leimaavat useimpien lasten perheitä ja lapsia ennen koulukotiin sijoitusta. Myös Heino (2007, 35) on huomannut tutkimuksissaan, että lastensuojelun piirissä olevien perheiden vanhempien työllistyminen eroaa selkeästi valtaväestöstä. Heidän työllisyysaste on alhaisempi ja työkokemukset vähäisemmät kuin muun Suomen populaation. Selityksiä tälle ovat erilaiset kuntoutumisjaksot, äkinäiset elämänmuutokset, kuten puolison kuolema, oma sairastuminen tai lapsen tilanne, joka on pakottanut jäämään pois töistä. Vanhemmista suurimman osan koulutustaso on peruskoulu ja ammattikoulu sekä ammattikurssit. Nyt nousevina lukuina ovat ammattikorkeakoulu sekä ylemmän korkeakoulutason suorittaneet vanhemmat lastensuojelunasiakkaiden kirjossa. Näiden vanhempien ammattien kirjo on laaja ja seassa on myös työttömiä. Perheistä noin puolet saa toimeentulotukea, suurin osa näistä perheistä on yksinhuoltajaperheitä ja nuoria vanhempia. Arvioidaan, että lastensuojelun perheistä yli puolet on toimeentulevia, kun taas noin yksi kolmesta perheestä on köyhä ja muutamat asiakkaana olevat perheet rahakkaita. Näistä kolmesta vaihtoehdosta mikään ei kerro mihin perheen rahat käytetään, esimerkiksi saako lapsi tarvitsemansa perheessä. (Heino 2007, 35 - 38.)

Heinon (2007, 56) tutkimuksen vanhemmat halusivat eniten tehdä yhteistyötä lapsen asioissa, mutta eivät osanneet tukea lapsen yksilöllistä kehitystä. Tämä kertoo siitä, ettei vanhemmilla ole ehkä tarpeeksi tietoa tai käytännönsaamista lapsen tukemiseen ja kasvattamiseen tai he eivät välttämättä saa ympäristöstään tarvitsemaansa tukea vanhemmuudelleen ja voivat olla jaksamattomia sekä väsyneitä vanhemmuuteensa. Vanhemmilla tai lapsella voi olla myös mielenterveysongelmia, muita sairauksia tai vammaisuutta, jotka vievät perheenjäsenten voimavaroja. Muita syitä perheen lastensuojelun asiakkaaksi päätymiselle ovat riittämätön vanhemmuus tai jopa lapsen hoidon laiminlyönti, vanhempien tai lapsen päihteidenkäyttö, perheristiriidat, väkivalta tai sen uhka sekä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Syiksi lastensuojelun asiakkuudelle nousivat myös lapsen tai vanhemman rikollisuus, taloudelliset vaikeudet, asumiseen liittyvät tekijät, jotka uhkaavat lapsen terveyttä ja kehitystä. Myös muualla asuvan vanhemman aiheuttamat ongelmat perheessä sekä lapsen rajattomuus, jolloin esimerkiksi koulunkäynti kärsii tai lapsi tekee ikäisensä kehitykselle sopimattomia asioita, voivat johtaa lastensuojeluasiakkuuteen. (Heino 2007, 56 – 58.) Perheen ongelmas-

ta riippuen heitä pyritään tukemaan avohuollontukitoimin tai lapsen edun sitä vaatiessa sijoitetaan lapsi huostaanotettuna tai avohuollontukitoimin tuettuna uuteen kotiin, joko lastensuojelulaitokseen tai sijaisperheeseen (Lastensuojelulaki 2007/417). Lastensuojelun asiakkuuden jokaisessa vaiheessa mukana on yhtenä työmuotona perhe työ.

6.1 Läheiset ihmissuhteet

Lastensuojelulaki (2007/417) määrää lapsen edun, tasapainoisen kasvun ja huollon jatkuvuuden takia sen, että lapsen sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltopaikan tulee olla yhteistyössä lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa. Tämän yhteistyön etuna on asettaa lapsen kasvulle yhteisiä tavoitteita sekä auttaa luomaan menetelmiä niiden saavuttamiseksi. Laki oikeuttaa myös lapsen pitämään yhteyttä läheisiin ihmisiinsä puhelimitse, kirjeitse sekä vierailuin, niin lastensuojelulaitoksesta ulko- kuin sisäpuolelle, jos se ei vaaranna lapsen terveyttä tai kehitystä. Se myös velvoittaa lasta hoitavia tahoja tukemaan ja edistämään näitä suhteita. Tällöin esimerkiksi sosiaalihuollon on lain mukaan sijoitettava lapsi siten, ettei sijoituspaikan etäisyys ole haitta lapsen hänelle tärkeiden ihmisten yhteydenpidolle. (Lastensuojelulaki 2007/417; Sosiaaliportti 2011.)

Perheen ja lasta hoitavien tahojen yhteistyön toteutumiseksi on tärkeää kirjata jokaisesta lastensuojelun asiakkaana olevasta lapsesta tehtävään asiakassuunnitelmaan se, miten yhteistyötä tehdään lapsen vanhemman tai huoltajan ja lapsen kasvatuksesta sekä hoidosta vastaavan tahon kanssa. Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös miten tehdään yhteistyötä lapselle läheisten ihmisten sekä keskeisesti lapsen huoltoon osaaottavien tahojen tai lapsen muun laillisen valvojan kanssa. Asiakassuunnitelmaa tehtäessä sosiaalityöntekijän tulee selvittää vanhemman, sijoitustahon sekä lapsen mielipiteet ja keskusteltava yhdessä siitä, millaista kasvatusta ja hoitoa lapsi saa avo- tai sijaishuollossa. Kun perheiden, sosiaalityöntekijöiden ja sijoituspaikan välinen yhteistyö toimii, antaa se lapselle mahdollisuuden psyykkisellä tasolla rauhassa kiinnittyä sijaishuoltopaikkaansa, jolloin kasvun ja kehityksen tasapainoisuus pystytään turvaamaan paremmin. Mikäli lapsen huoltajan tai vanhemman ja sijoituspaikan välisessä yhteistyössä tulee ristiriitaa, on lapsen sijoittajakunnan sosiaalitoimen pyrittävä selvittämään tilanne puolueettoman henkilön avulla. Sosiaalityöntekijän tulee valvoa lapsen etua, eikä mennä mukaan näihin kiistoihin, jolloin hän pystyy parhaiten auttamaan

lasta ja muita osapuolia jatkossakin. (Lastensuojelulaki 2007/417; Sosiaaliportti 2011.)

Mikäli avohuollontukitoimet riittävät lapsen tai perheen tilannetta saadaan selvitettyä ja tilanne rauhoittuu, voi lapsi palata kotiinsa. Myös huostaanotettujen lasten perheen jälleenyhdistäminen on mahdollista, jos tilanne perheessä kohenee niin paljon, että uhkaa lapsen kasvulle ja kehitykselle ei enää ole. (Lastensuojelulaki 2007/417.) Lapsen kotiin palaamista ajatellen perhetyö on arvokasta työtä, koska sillä on voitu kehittää sekä tukea vanhemmuutta ja säilyttää lapsen yhteys omaan perheeseensä. Perhetyön ansiosta myös lapsen ja vanhemman suhde voi olla kehittynyt paremmaksi kuin ennen sijoitusta.

6.2 Tukea vanhemmille

Kun lapsi on sijoitettuna perheen ulkopuolelle, myös vanhemmat tarvitsevat tukea asian käsittelyyn ja uudenlaiseen vanhemmuuteensa. Sosiaalityöntekijän kanssa vanhemmille tehdään omat asiakassuunnitelmansa. Vanhemmat saattavat tarvita puhevaurun lisäksi erilaisia terveys- ja mielenterveyspalveluita tai päihdehuoltoa. (Sosiaaliportti 2011.)

Vanhempien tukeminen on myös osa lapsen sijaishuollon tukemista. Tilanne sijoituksen jälkeen on hämmentävä niin vanhemmille kuin lapselle. Ristiriitaiset tunteet siitä, että joku muu kasvattaa omaa lasta, voivat olla vaikeita kohdata. Vanhemmat voivat tuntea mustasukkaisuutta lapsestaan, ikävää lasta kohtaan sekä häpeää ja alemmuudentunnetta omasta riittämättömyydestään. Tämän lisäksi oman elämän kriisit voivat olla musertavia kokemuksia vanhemmalle. Lapsen sijoitukselle tärkeää on vanhemman tuki, jolla he voivat auttaa lasta sopeutumaan uuteen tilanteeseen. Sillä lapsi tarvitsee myös sijoituksen jälkeen tunteen siitä, että hänen vanhempansa ei ole hylännyt häntä. Myös vanhemman tulee tietää, ettei hänen vanhemmuutensa pääty sijoituksen alkaessa, vaan hänet pidetään ajan tasalla lapsen elämäntilanteista ja pyydetään hänet mukaan lapselle tärkeisiin tapahtumiin esimerkiksi koulun juhliin tai syntymäpäiville. (Sosiaaliportti 2011.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Aineiston opinnäytetyöhöni keräsin haastattelemalla Kasvun Yhteisön lasten vanhempia koulukodin perhetyöstä. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä sopii erityisesti ihmisten henkilökohtaisia ja vaikeita asioista käsiteltäessä tai kun halutaan voida tämentää vastauksia tai kun tutkitaan aihetta, josta ei voi muutoin tehdä materiaalisia ja kohdentavia testejä. Haastattelun etuna on, että haastattelijä voi nähdä haastateltavan ilmeet, eleet ja kuulla äänenpainon, jotka kuuluvat tiiviisti ihmisen tapaan ilmaista itseään, mielipiteitään ja tunteitaan. Tämä tarkkailu mahdollistaa tutkimuksen luotettavuuden arvioimisen. (Metsämuuronen 2005, 223 – 224.) Näitä haastateltavan itsensä ilmaisuja ei välttämättä esimerkiksi pelkässä kyselylomakkeessa näe, vaan vain sen mitä paperille on kirjoitettu. Perhetyö ja perhetyössä käsiteltävät asiat ovat henkilökohtaisia jokaiselle vanhemmalle. Koska halusin elää mukana heidän tarinoissaan sekä tuntemuksissaan perhetyötä kohtaan, käytin haastattelua aineiston keruumenetelmänäni.

Haastattelu on yksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen metodi. Laadullinen tutkimus sopii erityisesti, jos tutkitaan tapahtumia ja niiden yksityiskohtia tai kun on kiinnostuttu niissä mukana olleista yksilöistä ja heidän merkityksestään tapahtumiin. Se sopii myös, kun halutaan tutkia luonnollisia tilanteita tai syyseuraussuhteita, joita ei voida kokonaan hallita tai järjestää kokeina. (Metsämuuronen 2005, 203.) Juuri tällainen oli myös tämän opinnäytetyön tutkimuksen tilanne ja siksi tämän opinnäytetyön tutkimusote on kvalitatiivinen. Laadullinen tutkiminen on tutkitun henkilön itsensä tuottamia kuvia, puhetta ja tekstiä. Tässä opinnäytetyössä haastattelemani vanhemmat tuottivat puhetta. Tutkija voi myös objektiivisesti tarkkailla puolueettomana vierestä tutkimuskohteen tekemisiä. Tutkimusmenetelmä valitseminen on tärkeää siksi, että paneuduttaisiin ongelman kannalta olennaisiin kysymyksiin ja tapa palvelisi tutkimuksen kysymyksen asettelun vaatimia vastauksia. Haastattelu on tutkijan aloitteesta käytävää keskustelua, jolla on tavoite. Tavoitteen takia haastattelun keskustelu on tietyllä tavalla tutkijan johdattelemaa, muttei haastateltavan vastauksien manipuloimista vaan esimerkiksi aiheessa pysymistä. Kuten normaalissa keskustelussa, haastattelussa sen molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 13, 15, 17, 85; Juuti & Puusa 2011, 47; Puusa 2011, 73.)

7.1 Haastattelun suunnittelu ja toteutus

Haastattelujen suunnittelua ohjasivat tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset: Mitä Kasvun Yhteisöjen vanhemmat haluavat vanhemmuutensa tueksi? Entä millaista tukea vanhemmat haluavat oman lapsensa kanssa läheisen ihmissuhteen säilyttämiseksi? Vastaako Kasvun Yhteisöjen perhetyö näitä vaatimuksia tukiessaan lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään? Miten vanhemmat haluaisivat kehittää Kasvun Yhteisöjen perhetyötä?

Haastattelut jaetaan strukturoituun-, puolistrukturoituun-, ja ei-strukturoituihin haastatteluun. Tässä opinnäytetyössä haastattelun toteutin puolistrukturoituna eli ns. teemahaastatteluna, jossa tehdään suoria kysymyksiä aiheeseen liittyen, mutta haastateltava saa vastata omiansain, niin laajasti aiheeseen liittyen kuin haluaa. Yksi teemahaastattelun tunnusmerkki on myös, että alkukysymykset ovat kaikille yhtäläiset. Tässä opinnäytetyössä haastattelukysymyksen teemat nousivat opinnäytetyön tutkimuskysymyksistä sekä teoriasta. Kysymysten vastauksiin haastattelija voi tehdä myös lisäkysymyksiä. (Eskola ym. 1998, 86; Metsämuuronen 2005, 226.) Teemahaastattelu muistuttaa keskustelunkaltaista tilannetta, mikä sopi erittäin hyvin juuri lastensuojelun piirissä olevien vanhempien kohtaamiseen. Haastattelut voidaan suorittaa ryhmä- tai yksilöhaastatteluina (Eskola ym. 1998, 85). Tässä opinnäytetyössä haastattelut olivat yksilöhaastatteluja. Haastattelun tulee olla ennalta suunniteltua ja haastattelijan täytyy valmistautua myös kohtaamaan haastateltavansa puolueettomana ja avoimena henkilönä. Haastattelija saattaa joutua motivoimaan haastateltavaansa ja pitämään keskustelua yllä. Haastateltavan on pystyttävä luottamaan haastattelijaansa, että hänen vastamiaan asioita pidetään luottamuksellisina, eikä esimerkiksi paljasteta haastateltavan henkilöllisyyttä yms. (Eskola ym. 1998, 85.) Tämän luottamuksen saavuttamiseksi, kerroin jo haastattelukutsukirjeessä sekä haastattelutilanteessa mihin tulen käyttämään haastatteluja sekä sen, että en tulisi käyttämään haastateltavien nimiä ym. opinnäytetyössäni.

Juuti ja Puusa (2011, 47) toteavat, että ”tutkimus on tutkijan ja kohteen vuoropuhelua, joka tapahtuu aineiston avulla”. He kokevat, että aineisto on tutkijan ja tutkittavan kohteen välissä, muttei koskaan todellinen pala tutkittavaa kohdetta. Se on tuotettua ainetta, joka on merkitty muistiin. (Juuti ym. 2011, 47.) Tässä opinnäytetyössä haas-

tattelu on puhetta, joka on tallennettu nauhuriin ja on siten minun ja haastateltavani välissä olevaa tietoa, pala yhteistä hetkeämme. Tällainen tutkimuskohdetta lähelle tulo, on osa laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä. Tällöin korostuvat mm. tutkittavien kokemukset eli tieto, joka itsessään on tajunnallinen ilmiö. Laadullinen tutkimus tutkii usein juuri tajunnan tietoa, sosiaalista vuorovaikutusta ja suhteita sekä sitä jäsentävää kieltä. Juuri tästä ja näiden erilaisista käsityksistä sekä merkityksistä, joita yksilöt ja yhteisöt asioille antavat rakentuu sosiaalinen todellisuus. Sosiaalinen todellisuus on henkilöstä, joka tilanteessa on, hänen näkökulmastaan sekä kontekstistaan eli asiayhteydestä tai ympäristöstä, jossa asiat esiintyivät. Tämän takia voidaan sanoa, että laadullinen tutkimus on kontekstisidonnaista. (Juuti ym. 2011, 48, 51.) Tässä opinnäytetyössä tämä ilmenee jokaisin haastateltavan vastauksien esiintymisenä omassa kontekstissaan. Tällöin konteksti ottaa huomioon mm. haastateltavan menneisyyden, hänen roolinsa vanhempana, miten hän on kokenut ja tuntenut tilanteessa, josta haastattelussa keskustelemme ja miten hän kokee haastattelutilanteen ja minut haastattelijana. Esimerkiksi onko haastattelu tilanne rento ja luottamuksellinen vai ahdistava ja epäilyttävä.

Haastatteluihin kutsuttiin kaikki Sairilan ja Koivikon koulukodin lasten vanhemmat. Haastattelukutsut (Liite 1) lähetettiin vanhempainryhmä kutsujen mukana. Haastatteluihin osallistui kaksi vanhempaa ja haastattelut suoritin Koivikon koulukodin tiloissa pidettävän Sairilan ja Koivikon koulukotien yhteisen vanhempainryhmän jälkeen. Haastattelukysymysten runko (Liite 2) on liitteenä tämän opinnäytetyön lopussa. Itse ryhmään tuona päivänä oli osallistunut kolme vanhempaa. Tämä vanhempien vähäinen osallistuminen vanhempainryhmään sekä haastatteluuni kertoo perhetyön haastavuudesta ja työn asiakaslähtöisyydestä. Opinnäytetyön aikataulullisten seikkojen takia, en saanut enempää vanhempia haastateltavaksi aineistooni. Tämä tekeekin opinnäytetyöstäni tapaustutkimuksen. Tilanne molempien haastateltujen vanhempien kanssa oli rento, alun molemminpuolisen jännityksen jälkeen. Itse nauhoitusprosessi kävi ilman ongelmia. Haastattelujen keskustelu eteni luonnollisesti, eikä kumpikaan osapuoli edes muistanut nauhurin olemassaoloa. Molemmat vanhemmat olivat puheliaita ja halukkaita vastaamaan kysymyksiini. Tämän takia heitä ei tarvinnut paljoa motivoida haastatteluun. Mietin haastattelujen tuloksia kirjoittaessani, kätikö haastateltavieni puhetulva joitain asioita taakseen. Haastattelun lomassa haastateltavilta pintaan nousivat myös ulospäin nähtävät tunnetilat. Nämä tulivat esiin juuri herkistä asioista

puhuttaessa ja ilmenivät esimerkiksi onnellisen ja iloisuuden sävyttämänä tai vastavasti kiihtyneenä puheena tai hermostuneena naurahduksena sekä kyynelinä. Haastattelijana olin mielestäni rento ja luonteva, mutta silti ensikertalainen.

7.2 Haastattelujen analyysi

Aineiston keruun jälkeen aineisto, eli tässä opinnäytetyössä nauhoitetut haastattelut, analysoidaan eli etsitään haastattelujen keskusteluista vastaukset opinnäytetyöni kysymyksiin. Tarkoituksena on saada kokoon ymmärrettävä kokonaisuus tutkittavasta aiheesta (Puusa 2011b, 116). Tätä varten nauhoitukset litteroidaan eli puhtaaksi kirjoitetaan sanasta sanaan, niin on helpompi jäsenellä sekä tutkia aineistoa. Se myös auttaa ymmärtämään miten tutkittavat organisoivat puheensa (Metsämuuronen 2005, 204). Aineistoa tulkittaessa tehdään tulkintoja haastateltavan tulkinnoista eli hänen kertomuksen kontekstistaan ja kokemuksistaan. Tämän takia aineisto on tilannesidonnaista. (Puusa 2011a, 73.) Tämä tarkoittaa, että haastattelujen tulkinta ja niiden pohjalta tehdyt tulokset, tulevat niin ikään olemaan minun kokemaani ja tulkitsemaani tietoa. Nämä haastateltavani ja minun kokemani asiat, kuten haastattelutilanne tai haastateltavan tavat ilmaista itseään nonverbaalisti esimerkiksi äänenpainoin, vaikuttavat tämän opinnäytetyön tuloksiin. Aineistoa analysoidessa on tuloksien kannalta tärkeää aineiston läpikäynnin ja tulosten kirjaamisen järjestelmällisyys, tutkijan avoimuus kaikille mahdollisille tuloksille, tulosten tarkistettavuus sekä perusteltavuus. (Puusa 2011b, 116.) Tämä on mahdollista, jos tieto on haettu puolueettomasti ja se myös analysoidaan puolueettomasta näkökulmasta (Metsämuuronen 2005, 262). Näin mahdollistuu asian eripuolien tulosten tutkiminen. Tässä opinnäytetyössä puolueettomuuden säilyttäminen oli helppoa, sillä minulla ei ollut etukäteen minkäänlaisia suhteita Kasvun Yhteisöihin tai haastattelemiini vanhempiin tai käsitystä Kasvun Yhteisöjen perhetyöstä.

Aineiston voi analysoida monella tapaa, mutta tässä opinnäytetyössä aineisto on teemoiteltu. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistosta nostetaan esiin usein toistuvia ja tutkimusongelmaa selittäviä aiheita. Tällöin esiin nousseet aiheet voidaan ryhmitellä teemoiksi, jolloin niitä on helpompi tarkastella isompina kokonaisuuksina. Tässä opinnäytetyössä teemoiksi nousivat miten vanhemmat käsittivät perhetyön, vanhempien ja työntekijöiden välinen suhde sekä mitä perhetyöltä ei toivottu ja se mitä siltä erityises-

ti toivottiin. Tällainen aineiston analysointi tapa sopi käytännön ongelmien selvittämiseksi ja selkeytti myös tutkimusongelmiin vastaamista. Aineisto analyysin tulee aina nivoutua pohja aineistoon, joka selventää tutkimusongelman luonnetta kuin myös vastauksia. (Eskola ym. 1998, 174, 178 – 179.) Opinnäytetyön tuloksissa käytetyt haastattelujen lainaukset ovat nimetty V1 ja V2. Tämä helpottaa vanhempien erottamista toisistaan. Näissä merkinnöissä V tarkoittaa vanhempaa ja numerot haastattelujärjestystä.

8 TULOKSET

Haastatteluni suoritin Kasvun Yhteisöjen syksyn 2011 ensimmäisen vanhempainryhmätapaamisen jälkeen, vanhempien yksilöhaastatteluina. Haastatteluuni osallistui kaksi (n=2) vanhempaa, jotka molemmat olivat yksinhuoltajia. Vanhempien lapset olivat sijoitettuina Kasvun Yhteisöjen toiseen koulukotiin sekä perhekotiin, josta he kävivät koulukodin omaa koulua. Yksi lapsista oli koulukodin jälkeen siirtynyt Kasvun Yhteisöjen itsenäistymisasunto Paalupaikkaan.

Haastattelujen yhteydessä kävi ilmi, että molempien haastattelemini vanhempien perheessä oli tapahtunut muutoksia elämässä: toisen vanhemman puoliso oli kuollut ja toinen oli eronnut puolisostaan. Perhetilanteet haastatelluilla olivat siis samankaltaisia kuin Heinon (2007, 26, 31, 33) huomiot lastensuojelun piirissä olevien perhetilanteista.

8.1 Perhetyö Kasvun Yhteisöissä

Yleisesti vanhemmat kokivat perhetyön Kasvun Yhteisöissä positiivisena ja kertoivat sen nostattavan heissä lähinnä hyviä tunteita. He kokivat koulukotien perhetyön vanhemmuutta ja perhesuhteita tukevana asiana. Koska perhetyö on monimuotoisuuden ja määrittelyn epäselvyyksien takia (Ks. Berg ym. 2000, 2; Hansen ym. 2010, 25; Nätkin ym. 2007, 8), päätin selvittää vanhemmilta, mitä he pitävät perhetyönä Kasvun Yhteisöjen toiminnassa. Perhetyönmuodoista ensimmäiseksi vanhemmat mainitsivat vanhempainryhmän. He myös kertoivat, että tämän jälkeen oli mahdollista vielä jäädä juttelemaan henkilökohtaisista asioista vanhempainryhmää vetävän erikoissairaanhoidon kanssa.

tajan kanssa. Vanhemmat luettelivat Kasvun Yhteisöjen perhetyömuodoiksi myös erilaiset palaverit ja tapaamiset, säännöllisen yhteydenpidon koulukodin ja kodin välillä sekä lasten asioista ajantasallapidon, esimerkiksi kouluasioissa. Toinen vanhemmista mainitsi myös, että joskus koulukodin erityistyöntekijä on tehnyt hänen luonaan kotikäyntejä perhetyöhön liittyen. Myös sosiaalialan ammattilaisille suunnatulla sosiaaliportti (2011) Internet-sivustolla sekä lastensuojelulaissa (2007/417) painotetaan vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Yhteydenpito ja läheisten ihmissuhteiden ylläpito on lastensuojelulain (2007/417) oikeuttama asia lapsille sekä vanhemmille. Kasvun Yhteisöissä yhteydenpito vanhempiin toimii pääasiallisesti puhelimitse. Mutta myös netti on osoittautunut uudeksi vanhemman ja lapsen väliseksi kommunikointipaikaksi. Netin sosiaalinen media, kuten Facebook on toiminut yhteydenpitomuotona lapseen toisella haastattelemistani vanhemmista. Toinen haastattelemistani vanhemmista puolestaan ilmoitti, ettei osaa käyttää paljoa tietokonetta. Yhteydenpito kotiin on kuitenkin säännöllistä, muutama puhelinsoitto viikossa. Tuolloin kerrotaan kuulumiset positiivisista negatiivisiin asioihin rehellisesti sekä kysellään myös vanhempien kuulumisia. Vanhemmista tämä luo luotamusta koulukotiin sekä osallistaa heitä lapsen elämään. Itsenäistymisasunnosta yhteydenottoja tulee vähemmän ja siellä nuori itse pitää vanhempaan enemmän yhteyttä kuin ohjaajat. Puhelinsoitto vanhemmalle on kuitenkin aina positiivinen asia, mutta silti kasvokkain oloa työntekijöiden kanssa arvostetaan.

”Et paljonhan täältä soittaa ohjaajii. Täältä päästä ainakin, sillo ku (mainitsee nimen) oli, ni ’aiiii sä oot se’, että tälle ku näki kerran ni... Että sä voit heti sanoo, et sä heti tiedät... (imitoi ohjaajan puhelinsoiton alkua). Ja kesällä varsinkin, ku oli kesätyöntekijöitä ja ... mut aina pidettiin yhteyttä. Et kun pojatkin oli kotona niin aina soitettiin ja kyseltiin ja miten on menny ja... sit juteltiin lapsen kanssa kans.” (V2)

Puhelunsoittojen ajankohdat eivät aina sopineet vanhemmille, vaan he toivoivat enemmän soittoja työaikojen ulkopuolella. Vanhemmat eivät aina pysty vastaamaan töiden tai käymänsä koulun takia. Toisessa haastattelusta mainittiin erityisesti koulukodin opettajien soitot työaikana. Tämä johtunee siitä, että koulukodin opettajat työskentelevät juuri päiväsaikaan, kun taas ohjaajat erivuoroissa kellon ympäri. Kasvun

Yhteisöissä pidetään koulua tärkeänä osana lasten elämää ja se halutaan jakaa myös lasten vanhempien kanssa (Kasvun Yhteisöt 2011).

8.2 Vanhemmat ja koulukodin työntekijät

Vaikka perhetyöntekijää ei ole laissa eikä Kasvun Yhteisöissä määritelty (Ks. Hansen ym. 2010, 25), vanhemmat yhdistävät Kasvun Yhteisöjen työntekijöistä perhetyötä tekeviksi opettajat, sosiaalityöntekijät ja muut erityistyöntekijät (eli erikoissairaanhoidaja ja psykologi), eri asumisyksiköiden johtajat sekä ohjaajat. Erityisen tärkeäksi perhetyössä koettiin lasten omaohjaajat sekä suhde heidän kanssaan. Sillä pääsääntöisesti omahoitaja on se työntekijä, joka pitää yhteyttä sijoitetun lapsen perheeseen. Perhetyötä usein leimaakin asiakkaan ja ammattilaisen välinen luottamus- ja auttamissuhde (Ks. Hansen ym. 2010, 25; Nätkin ym. 2007, 8).

”Siis omahoitajan kanssa on niinku kuitenkin kaikkein helpoin jutella, koska se tietää ja tuntee tapauksen, kun se on ollu sama hoitaja koko ajan. Se on niinku, kun hänen kanssa on ollu niinku tekemisissä koko ajan.” (V1)

”Nytkin mä meen (mainitsee lapsensa nimen) entistä omahoitajaa (mainitsee ohjaajan nimen) kattomaan tonne. Heti tämän (haastattelun) jälkeen.” (V2)

Vanhemmat kokivat Kasvun Yhteisöjen työntekijät lämminhenkisinä. Tästä toinen vanhemmista muistuttaa, ettei se aina ole itsestäänselvyys ja vertaa Kasvun Yhteisöjä erääseen toiseen lastensuojeluyksikköön, jonne hänen yksi lapsistaan on sijoitettu. Lämminhenkiseen tunnelmaan Kasvun Yhteisöissä vanhemmat uskoivat vaikuttavan työntekijöiden vastaanotto ja asenne vanhempia kohtaan kuin myös jatkuva yhteistyö molemmin puolin sekä vanhemman kanssa tekemisissä oleva tiivis työryhmä, jonka ainakin toinen vanhemmista toivoi pysyvän samana koko ajan. Valtion koulukotien yhteisiin arvoihin kuuluu kiinteästi toisen ihmisen arvostaminen ja kunnioittaminen (Valtion koulukotien strategia 2015, 6).

”... silleen hyvä et on pysynyt se porukka samana koko ajan, ei tarvii olla sit alusta lähtein olla aina kertomassa koko juttuu.” (V1)

”Kaikki ketkä on töissä täällä, ne on jotenkin kaikki niinku melkein ku samasta puusta veistettyjä, siis sillee et halataan kun tullaan, se ei niinku oo käsipäivää ja siis se, se on vaan niinku... ihan kuin kotiin tulis. Siis täällä vaan se yhteishenki on niinku aivan ihana!” (V2)

Jotta vanhempien ja työntekijöiden välinen luottamussuhde voi syntyä (Ks. Hansen ym. 2010, 25; Nätkin ym. 2007, 8), tulee heidän tutustua enemmän, jonka jälkeen on ollut helpompi puhua suoraan. Työntekijöiden ammatillinen ja empaattinen asenne ottaa vanhemmat ihmisinä, eikä vain ”huonoina” vanhempina, mahdollistaa vanhemmille luottamuksentunteen. Valtion koulukotina Kasvun Yhteisöjen perusarvoihin lukeutuu usko ihmiseen ja kykyyn oppia kantamaan vastuuta elämästään ja teoistaan (Valtion koulukotien strategia 2015, 6). Myös vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä pidetään tärkeänä Kasvun Yhteisöissä (Ks. Kasvun Yhteisöt). Näin vanhempien ”on helppo puhua jokaisen kanssa” nuoren ja perheen asioista.

”Kyllä, kyllä on, tietty kun tutustuu enemmän ja... ja tuota sitten kun huomaa että apuahan siitä on (naurahtaa).” (V1)

Vanhemmat kokevat, että henkilökunta tukee lapsen ja vanhemman sekä muiden läheisten ihmissuhteiden, kuten ystävien ja isovanhempien, ylläpitoa ja auttavan lasta jopa yhteyden luomisessa vanhemman uuteen elämänkumppaniin (Ks. Lastensuojelulaki 2007/417). Kuten Hansen ym. (2010, 24 – 25) sekä Kasvun Yhteisöt (2011) korostavat, moniammatillinen tuki mahdollistaa erilaisten lasten ja vanhempien tukemisen erilaisissa koulu sekä arkiasioissa. Tämän vanhemmat kokivat tuovan yksilölle monen ihmisen turvaverkon asioihin, mitä kotona välttämättä ei ole. Silti vanhemmat kokevat olevansa edelleen vanhempia, sillä heitä ei jätetä lastensa asioiden ulkopuolelle. Heiltä saatetaan jopa kysyä neuvoja heidän lapsen erilaisiin tilanteisiin liittyen. (Ks. Sosiaaliportti 2011.)

”Mut siis onhan tilanteita, tietysti, kun ton ikäset lapset on. Niin ainahan ne tekee jotain. Ja sit kun niitä joudutaan selvittelemään ja kaikkee. Niin

se on mun mielestä niin jännää, kun ne sanoo: 'Sinähän se lapset tunnet paremmin ku me.' 'Ää! Mut en mä nää niitä ku kesäsin!' 'Joo, mut sä oot kasvattanu ne niin ja niin pitkälle.' Ja sit sitä rupee mieltii, et miten mä tekisin kotona ja mitä he tekee täällä. Se on just se keskustelua. Et siit tulee aina jotain vinkkejä ja toki niinku.' (V2)

Perhetyöntekijöiltä arvostetaan ja toivotaan elämäkokemusta. Vanhemmista toinen ilmaisi haastattelussa, että halusi puhua aikuisten asioista, kokemuksen tuomalla ymmärryksellä varustetun henkilön kanssa. Nuoren perhetyöntekijän neuvoja hän koki olevan vaikea ottaa vastaan, sillä työntekijä itse saattoi olla vain vähän vanhempi kuin asiakkaana olevan vanhin lapsi. Myös nuoruuden tuoma mahdollinen epävarmuus työssä ja tukeutuminen vain koulussa opittuun häiritsi haastattelemaani vanhempaa.

”Ja sit tämmönen, ... sori nyt vaan mut, siis nuori mikä ei oo ikinä,.. siis koulunpenkiltä tullu työhön ja sosiaalityöntekijä ol samanlainen, et nuori, eikä sillä ollu niinku sitä elämäkokemusta, siis silleen tiekkö? Niin se on hirmusen vaikee ottaa vastaan semmosta, niinku että... Et se tuki on niinku papereissa. Et se ei niinku oo siinä käytännössä ja sit ruvetaan niinku neuvoo suurin piirtein ruuanlaitossa tai jossain.” (V2)

8.3 Tukea tarvitaan

Vanhemmat kokivat vanhemmuutta tukeviksi asioiksi arjen- ja kotiasioiden sekä oman elämän asioiden sujuvuuden. Niiden toimiessa jää enemmän energiaa vanhemmuudelle. Myös Salmi ym. (2001, 23.) olivat huomanneet vanhempien voimavarojen rajallisuuden. Toinen vanhemmista toivoi myös näiden asioiden kotona ja koulukodilla lapsen kohdalla järjestyvän niin paljon, että saisi lapsensa taas kotiin asumaan. Tämä on mahdollista, jos lapsen tai perheen tilanne rauhoittuu sekä kasvuympäristö on taas lapsen kasvulle ja kehitykselle suotuisa. (Lastensuojelulaki 2007/417).

Vanhemmat kaipaavat erityisesti keskustelu- ja kuuntelutukea vaikeiden asioiden kanssa. He tarvitsevat aikuista, elämäkokemusta omaavaa kuuntelevaa korvaa sekä empaattista ja ammattimaista vastaajaa koti- ja lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa sekä omien henkilökohtaisten ongelmien ja tunteiden käsittelyssä. Vanhemmat kerto-

vat erityisesti kannustuksen auttaneen heitä vanhempana ja ihmisenä yrittämään enemmän ja etenemään elämässään. Vanhemmat eivät välttämättä halunneet purkaa tunteitaan läheisiinsä tai mennä keskustelemaan aroista asioista tutuilleen, silti he eivät halunneet kantaa asioita yksin sisälläänkään. Myös Heino (2007, 56) oli huomannut, että vanhemmat voivat olla väsyneitä vanhemmuuteensa ja ettei ympäristö aina tarjoa heidän vanhemmuudelleen sitä tukea, mitä he tarvitsisivat. Vanhemmat tarvitsevat ammattilaista tuekseen.

”Ja sit kun on, täällä ne kenen kanssa jakaa nää, nää murheet, ettei tarvii olla enää yksin näitten asioiden kanssa.” (V1)

”... mut mä halusin sit kumminkin sitä tukee siin keskustelussa. Siis sillee niinku, että mä sain purkaa jollekin niinku jotain. Ettei se mee niille lapsille huutamiseksi. Ku sillehän sä huudat ketä sun lähellä on. Et sä mee naapurin ovikelloo soittamaan et mua ottaa päähän tää asia! Et siin mä tykkäsin niinku, ku mä tykkään puhua.” (V2)

Mitä vanhemmat eivät halua perhetyöntekijältä on tuomitseminen ja vähättely. Tämä on saanut toisen haastatelluista vanhemmistani varpailleen ja vastustamaan ennen Kasvun Yhteisöjä kanssaan toiminutta työntekijää. Tämä voi johtaa siihen, että vanhemmat eivät yritä muuttaa asioita, koska eivät saa työntekijän neuvoista mitään irti vanhemmuuden ja itsensä ihmisenä kehittämiseen, vastustaessaan häntä negatiivisten tunteidensa takia. Vanhemmat toivovat työntekijän kertovan heille realistisesti negatiiviset asiat lastensa kasvatukseen liittyen sekä tukea vanhemmuuteensa. Silti toinen haastattelemani vanhemmista erityisesti korosti, kuinka pelkkien negatiivisten asioiden esilletuonti ei kuljeta vanhempaa eteenpäin. Hän toivoi, että työntekijät osaisivat tuoda myös lasten, vanhempien sekä kasvatuksen ja kotiolojen positiivisia puolia esille tapaamisissa ja keskusteluissa. (Ks. Sosiaaliportti 2011.) Vanhempi kommentoikin haastatteluissa ennen Kasvun Yhteisöihin tuloa saamaansa perhetyötä useaan otteeseen mm. näin:

”Ja sitten kun pidettiin yhteenveto, sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä ja minä, ni siel ol kaks hirveen isoo plakaattia: missä mä tarvitsen tukea.

Mut siel ei ollu niinku positiivista musta niinku pätäkääkään. Mä... Mä koin sen niinku tosi ahdistavaks. Eka mä taistelín (työntekijöitä vastaan)!” (V2)

”Tai näin mä sen koin. Et kun ne plakaatit pistää siinä seinälle ni, ehkä siinä oli hyvä mainita mulla on siisti koti, lapset on siisteis vaatteissa, mä osaan tehdä ruokaa. Kaikessa muussa mä niinku tarvitsin tukea.” (V2)

Molemmat haastatelluista korostivat perhetyön henkilökohtaisen tuen merkitystä. Vanhemmat siis toivovat, että heidät otettaisiin yksilöinä, eikä heitä yleistettäisi ”huonoiksi vanhemmiksi”, koska heidän lapsensa on syystä tai toisesta sijoitettuna koulu-kotiin. Molemmat haastattelemistani vanhemmista olivat onnellisia heille tarjotusta vapaudesta ottaa yhteyttä työntekijöihin asiassa kuin asiassa. (Ks. Sosiaaliportti 2011.) Heino (2007, 56) tutkimuksessaan toteaa vanhempien halusta tukea lapsiaan, muttei-vät omista tarpeeksi tietotaitoa lastensa kasvattamiseen tai he eivät saa ympäristöstä tukea vanhemmuudelleen. Tästä johtuu esimerkiksi lasten rajattomuus. Toinen haas-tattelemistani vanhemmista kertoi tarvitsevansa tukea erityisesti rajojen asettamiseen ja toinen vanhemmista puolestaan toivoi kuunteluapua omiin henkilökohtaisiin asioi-hinsa. Toinen haastatelluista tarvitsi tukea yksinhuoltajana myös suuren lapsimääränsä takia, sillä on vaikea jakaa tukea ja turvaa kaikille.

”Et mietittiin ja mietittiin: no mitä tehdään ja tuota siinä piti niinku äitin räjähtää enenkuin huomattiin et tää tarvii apua.” (V1)

Kyseisen vanhemman kommentti kuvaa kokemustaan perhetyöstä ennen Kasvun Yh-teisöihin tuloa. Se kertoo myös ennaltaehkäisyn sekä varhaisentyön merkityksestä. Koska perhetyötä tehdään eri töiden osana (Ks. Hansen ym. 2010, 24 – 25; Nätkin ym. 2007, 7 - 9), myös ennaltaehkäisevää työtä tehdään monissa eri työpaikoissa. Työnte-kijän, joka huomaa perheen ontumisen, kuuluisi puuttua perheen tilanteeseen. Tällai-nen työntekijä voi olla esimerkiksi koulun opettaja, päiväkodin työntekijä tai terveys-keskukseen lääkäri. (Ks. Hansen ym. 2010, 24 – 25; Lastensuojelulaki 2007/417; Nät-kin ym. 2007, 7 - 9.)

Haastatelluista vanhemmista toinen korosti myös rehellisyyden merkitystä perhetyössä. Rehellisyyttä ja luottamusta henkilökunnan ja vanhemman välille loi molemminpuolinen rehellisyys ja avoimuus sekä se, ettei vanhemman tarvinnut esittää työntekijöille ketään toista, vaan sai olla oma itsensä.

”...ja ku nää on koulutettuja ihmisiä, niin aina aletaan, jos on joku huoli. Ku mä soitan, niin sitä aletaan pikku paloina, niinku purkamaan jotenkin. (Kertoo esimerkkejä...) Mut siis mun mielestä joo, kyl se tukee. Ja sekin niinku tekee tosi paljon, et uskaltaa olla rehellinen noille työntekijöille. Et sun ei tarvii peitellä sitä mun pahaa oloa, omaa itteeni. Et jos mä oon ottanu illalla kaljaa niin mä sanon sen suoraan, et nyt oon ottanu muutaman kaljan, ku ne soittaa viikolla tai jotain... Ei tarvii niinku pelätä eikä jännittää.” (V2)

Erityisen tukevana Kasvun Yhteisöjen perhetyömuotona molemmat haastattelemistani vanhemmista mainitsivat vanhempainryhmien antaman vertaistuen. Vertaistuki onkin tehokas ja yleinen perhetyömuodoista (Hansen ym. 2010, 25). Muiden aikuisten tapaaminen, vapaamuotoinen keskustelu sekä vanhempien ymmärrys siitä, ettei olekaan ainut ja yksin näiden asioiden kanssa, on luonut itsevarmuutta haastattelemiini vanhempiin. Asioiden jakamisen ja ns. ”pois sydämeltä vierittämisen” lisäksi, vanhemmat kokivat saaneensa vanhempainryhmässä aina uusia ajatuksia ja ideoita. Toinen vanhemmista mainitsi haastattelussa, että sai olla jopa vanhempainryhmän takia iloinen huomattuaan, ettei hänellä olekaan välttämättä niin suuria ongelmia kuin osalla vanhemmista lapsineen oli. Se mitä vanhemmat halusivat vanhempainryhmässä kehittää, oli pidempi aika keskusteluille tai että niitä olisi useammin, esimerkiksi kaksi kertaa kuukaudessa. Tällöin ehkä useamman koulukotiin sijoitetun lapsen vanhempien aikataulut sopisivat jompaankumpaan tapaamiseen. Tämä myös toisi ryhmään lisää vanhempia, mitä haastatellut toivoivat. Kysyttäessä olisiko vanhemmilla jotain muutettavaa perhetyössä, toinen vanhemmista kommentoi:

”Ei oikeestaan, mie oon kyllä tosi tyytyväinen. (Pitää tauon ja miettii.) Tää oli tää nyt (tarkoittaa vanhempainryhmää), et aika oli aika lyhyt, et me oltas voitu istuu vaikka koko päivä tuolla.” (V1)

Kasvun Yhteisöjen perhetyön molemmat vanhemmat kokivat lähentäneen heitä lapsiinsa. He uskoivat saaneensa tukea vanhemmuuteensa sekä henkilökohtaista tukea, mutta he uskoivat myös heidän lastensa saaneen tukea, kannustusta ja neuvoja käsitellä lapsen omia asioita ja tuoda tunteita sekä ajatuksiaan julki. Molemmat vanhemmista uskoivat myös Kasvun Yhteisöjen pyrkivän tukemaan heidän ja lastensa välejä sekä lapsen välejä muihin lapselle tärkeisiin ihmissuhteisiin. Perhetyön keskustelutuen, yhteydenpidon ym. lisäksi näitä välejä tuetaan yhdessäololla sekä taloudellisesti, joka mahdollistaakseen lapsen ja vanhemman tapaamiset. (Ks. Lastensuojelulaki 2007/417; Sosiaaliportti 2011.) Tämän lisäksi molemmat vanhemmat uskoivat lastensa kasvanneen, mikä on helpottanut heidän välejänsä. Kasvun Yhteisöjen päivien rutiininomaisuus sekä turvalliset ja määrätietoiset aikuiset usein rauhoittavat elämän epätasaisuuden kokenutta lasta (Valtion koulukodit THL 2011). Se, mitä haastateltavat vanhemmat perhetyöltä toivoivat lisää, oli tapahtumat ja tapaamiset, joihin voisi tulla vanhempien lisäksi myös lisää muita sukulaisia.

”Mutta tota on, niinkun (mainitsee nimen) oma hoitaja yrittää hirveesti (mainitsee lapsensa nimen) et pitäis isäänsä enemmän yhteyttä. Mutta niillä nyt tää puhelin soitto jää vähemmälle.” (V1)

”Varmaan ikää on tullut pojille, ni totta kai mun mielestä parantunut.” (V2)

”Tietty poika on kasvanu, että nyt on nää murkkuiän jutut... (Lausuu huokaisten)” (V1)

8.4 Perhetyöltä ei toivota...

Perhetyössä käsitellään ihmisten henkilökohtaisia asioita sekä mennään usein myös heidän koteihin sekä joudutaan ylittämään yksityisyyden rajoja. Tämän takia asioiden käsittely vaatii ammattitaitoa, empatiaa sekä hienovaraisuutta. Nätkin ym. (2007, 9 – 10) ovatkin pohtineet perhetyöncritiikkiä: kenellä on oikeus tarjota apua perheelle tai milloin perhetyötä tarvitaan, kun perhetyötä ja perhetyöntekijän nimikettä ei ole lailla määritelty? Kuten aiemmin tässä opinnäytetyössä on mainittu, vanhemmat toivovat osakseen empatiaa, mutta silti eivät halua osakseen sääliä ja ”voivoittelua” vaan rehel-

listä aikuisen ja aikuisen toistensa tapaamista. Kommentissa vanhempi puhuu ennen Kasvun Yhteisöihin tuloa hänellä olleista tukimuodoista:

”... et siinäkin kun kerran kuussa palaaveerattiin ja se oli just vaan vovottelua.” (V1)

Vanhemmat eivät toivoneet perhetyöltä osakseen ”turhia” uudestaan ja uudestaan saman asian läpikäyntiin tarkoitettuja viralliseen henkeen käytyjä tapaamisia vaan vapaamuotoista keskustelua tämän hetken tilanteesta ja toiminnasta. Vanhemmat eivät myöskään halunneet neuvoja kaikkiin arjen asioihin vaan tukea perheen todellisiin ongelmiin, jotka tulisivat paremmin esille juuri kysymällä myös vanhemmalta itseltään, mitä tukea hän tarvitsee ja mikä hänen mielestään on ongelma. He haluavat tulla kuulluiksi ja nähdyiksi, ei papereilla tuetuiksi. Myös tuen tarpeen realistinen arvioiminen oli vanhempien mielestä tarpeen. Tällainen alkukartoitus kuuluu olennaisena osana perhetyöhön (Hansen ym. 2010, 10; Järvinen 2007, 25). Toinen haastattelemistani vanhemmista koki saaneensa enemmän kuin tarvitsi keskusteluituntoja viikossa. Se oli tuntunut vanhemmasta syyttelevälle, koska tilanteen hyviä puolia harvoin käytiin läpi.

”... että sitten kun se oli kumminkin niinku kaks kertaa viikossa mun mielestä, niinkun ajattelee niin, se on kumminkin niinku liikaa. Koska kerran viikkoonkin...! Niin no, joku tarvii sitä tukee tietysti enemmän.” (V2)

*” No sosiaalitoimistossa tietysti aina palaveerataan. Mut en mä voi kattoo et se on joku tuki. (Sanoo lopun hiukan puuskahtaen.) ”
(Kysyn lisäkysymyksen täydentämään vanhemman vastausta, jolloin hän jatkaa aiheeseen:) ”Käydään nyt taas nää läpi ja plääplääplää minkä näköstä. Ei oo ei (tuki).” (V2)*

Suurin osa haastatteluissa perhetyötä kohtaan lausutuista kritiikeistä kohdistuivat juuri ennen sijoitusta tapahtuneista tukimuodoista ja tukemisyrityksistä. Tämän syy oli nähtävissä toisesta haastatelluista vanhemmista, joka itse pohti asiaan vaikuttaneen vastakkainasettelun, jonka kokee alkaneen, kun työntekijät ovat tulleet perheen kotiin

pelkästään negatiivisesti ”neuvomaan” ja ”kritisoimaan”. Tämä on aiheuttanut vanhemmassa vastaanastelureaktion, mutta lopulta vanhempi oli kuitenkin tarvinnut tukea mm. keskustelujen muodossa ja jatkanut tämän tuen piirissä. Tämä vastakkainasettelu - ajatus voi asettaa sosiaalitoimien perhetyönmuodot kaikista hyvistä ajatuksista huolimatta erittäin huonoon valoon vanhempien silmissä. Olisikin tärkeää, että vanhemman ja työntekijän välit olisivat kunnossa työn tulosten sekä lasten elämän järkkymättömyyden kannalta (Sosiaaliportti 2011). Toinen vanhemmista näki tukimuodot yrityksinä auttaa, mutta koki silti, ettei ollut saanut tukea vanhemmuudelleen tai että tukimuodot olisivat tehonneet lapsensa ja perheen auttamiseksi. Neuvojen sijasta ja yhteisten ”mitä nyt tehdään” -pohdintojen tuloksena, hän oli saanut osakseen vain voivottelua, joka ei ollut vienyt asiaa perheessä eteenpäin.

”Eli sit meillä oli tämmönen perhetyön tekijä mikä kävi kaks - kolme kertaa viikossa. Yritti kaiken maailman... mut sekään ei sujunu (Lausuu lopun hiukan naurahtaen).” (V1)

”En mä... Siis.... Onhan nää vaikeita asioita tiiät sä käsitellä? Ku on huostaan otot ja nyt se saa viedä mun lapset. Onhan ne tilanteet! Sit tosiaan, kun et tulee neuvo et sun olis pitän tehdä näin tai näin tai näin. Et mä koen et sosiaalitoimisto... Tääkin... Nii se... Mä koen varmaan et se on mulle se mustavaate se.” (V2)

Ajatus lasten viennistä pois kotoa ahdisti vanhempia, mutta Kasvun Yhteisöjen lämmiin vastaanotto ja vanhempien huomioiminen osana lasten kasvatusta (Ks. Kasvun yhteisöt) on saanut molemmat vanhemmista rauhallisin mielin luottamaan lastensa kasvatustaan heille. Kasvatustaan siirtyminen vanhemmilta ammattilaisille voi pistää vanhemman identiteetin ja itsetunnon koville. Myös ristiriitaiset tunteet lapsen sijoitusta kohtaan hämmentävät vanhempia, joiden kuuluisi olla tukena lastensa sopeutumisessa uuteen tilanteeseen. (Sosiaaliportti 2011) Toinen haastattelemani vanhemmista huomioi, että nykyään oli helpompaa lapsen ja oman elämän kanssa, kun ei tarvitse olla koko ajan ”sydän syrjällä” asioista. Alun ristiriitaisentunteiden jälkeen, molemmat haastateltavani vastasivat haastattelun lopussa kysymykseen ”Mitä tunteita perhetyö sinussa herättää?” ottavansa Kasvun Yhteisöjen perhetyön vastaan positiivisin tuntein.

”Siis hyviä tunteita. On kyllä ihan, että ei oo kyl kertaakaan tuntunu sitä, että voi ei taas sinne pitää mennä. (Naurahtaa.) Ihan vaikka on ollu niinkin virallista tosissaan, että meillä on (mainitsee kaupungin) sosiaalityöntekijätkin mukana. Silloinkin meillä on sellainen tosi tiivis ryhmä.”
(V1)

9 POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävä onnistui hyvin. Tutkittavan aineiston pienuus ei haitannut opinnäytetyön onnistumista, sillä kyseessä on tapaustutkimus. Aineiston pienuus johtui opinnäytetyöprosessin aikarajoista, jolloin jo tehtyjen haastattelujen jälkeen, en ehtinyt etsiä käsiini enää muita Kasvun Yhteisön vanhempia haastateltavakseni. Myös vanhempainryhmän koko, ainakin tuona haastattelupäivänä, oli pieni. Tämän opinnäytetyön aineiston pienuus rajoitti ehkä joidenkin tulosten painottumista ja monipuolisuutta. Opinnäytetyön tuloksiin voi vaikuttaa myös se, että molemmat haastateltavat olivat tulleet vapaaehtoisesti vanhempainryhmään. Koska tämä opinnäytetyö on tapaustutkimus, molemmat haastattelemani vanhemmat kertoivat oman kokemuksensa ja mielipiteensä Kasvun Yhteisöjen perhetyöstä. Näiden haastattelujen tulokset puhuvat perhetyön tärkeyden puolesta ja korostavat myös asiakaslähtöisyyden tärkeyttä.

Opinnäytetyössäni käytetty teemahaastattelu palveli opinnäytteen tutkimuskysymysten selvittämistä täydellisesti. Se antoi mahdollisuuden keskustelunomaiselle tilanteelle. Myös tarkentavien kysymysten esittäminen haastattelutilanteessa tuntui luonnolliselta ja loi avoimen ilmapiirin. Tämä myös rentoutti vanhempia sekä minua haastattelijana ja sai molemmat osapuolet uppoutumaan haastattelun mielenkiintoiseen keskusteluun. Uskon juuri haastattelutilanteen rennon ja vuorovaikutuksellisen ilmapiirin vuoksi molempien haastateltavieni vastanneen rehellisesti esittämiini kysymyksiin sekä kertoneen myös luottamuksellisia asioita tietooni. Myös haastattelujen nauhoittaminen ja litterointi edistivät opinnäytetyöni tulosten luotettavuutta. Haastatteluvastauksien käsin kirjoittaminen olisi jättänyt pois paljon sellaista tietoa, kuten äänenpainoja ja sanamuotoja, jotka vaikuttivat tämän opinnäytetyön tuloksiin.

Tässä opinnäytetyössä haettiin vastauksia perhetyön kehittämistä ja selittämistä edistäviin kysymyksiin. Näitä kysymyksiä olivat: Mitä Kasvun Yhteisöjen vanhemmat haluavat vanhemmuutensa tueksi? Entä mitä tukea vanhemmat haluavat oman lapsensa kanssa läheisen ihmissuhteen säilyttämiseksi? Vastaako Kasvun Yhteisöjen perhetyö näitä vaatimuksia tukiessaan lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään? Miten vanhemmat haluaisivat kehittää Kasvun Yhteisöjen perhetyötä? Aineiston niukkuudesta huolimatta, jokaiseen tähän opinnäytetyöhön asetettuun kysymykseen löytyi vastauksia.

Molemmat haastatteleman vanhemmat kokivat pääasiallisesti Kasvun Yhteisöjen perhetyön positiivisena. Vanhemmilla negatiivisia kokemuksia perhetyöhön liittyen, löytyi lähinnä ennen Kasvun Yhteisöihin saapumista. Tämä saattaa johtua siitä, että edellinen perhetyöntekijän asenne vanhempaa kohtaan oli negatiivinen tai hän käytti paljon kritiikkiä, unohtaen tuoda selkeästi esille vanhemman vahvuuksia ja tilanteen positiivisia puolia. Myös tilanteen laatu oli erilainen, kuin vanhemman nykyinen tilanne Kasvun Yhteisöissä: uhka lasten kotoa pois viennistä vs. ihmiset jotka huolehtivat lapsistasi. Tämä tilanne saattoi nostaa esiin erityisesti negatiiviset asiat vanhemman mielessä, jolloin hyvät jäivät vähemmälle huomioinnille. Käytinkin opinnäytetyön tuloksissa näitä molempien vanhempien kertomia negatiiviseksi koettuja kokemuksia hyvän perhetyön vastakohtana. Muutosideoita Kasvun Yhteisöjen perhetyöhön vanhemmilla puolestaan oli vähän ja osan muutosideoista jouduin lukemaan haastattelutilanteessa sekä aineiston analyysissä ns. rivien välistä.

Vanhemman ja työntekijän vastakkain asettelun mahdollisuus tulisi aina huomioida perhetyössä, jossa käsitellään asiakkaalle herkkiä ja yksityisiä asioita. Työntekijän ja asiakkaan välille olisi tärkeää luoda Hansenin ym. (2010, 25) ja Nätkinin ym. (2007, 8) mainitsema auttamis- ja luottamussuhde. Silti työntekijän ja asiakkaan läheisen suhteen ohella, usein työntekijän oman henkilökohtaisen elämän raja muuttuu helposti häilyväksi. Missä menee yksityisyyden raja työntekijällä? Entä kun asiakas kokee arjessaan heikon hetken ja tarvitsee tukea sekä apua juuri työntekijän vapaapäivänä, mikä on oikea ratkaisu? Tai miten paljon työntekijä voi käyttää omaa elämää esimerkkinä, säilyttäen samalla yksityisyytensä? Onko oikein työntekijän saada säilyttää yksi-

tyisyys, kun samalla tongitaan asiakkaan yksityisyyttä? Näihin kysymyksiin vastauksen jokainen perhetyöntekijä joutuu määrittelemään työnsään.

Opinnäytetyöni päätuloksia on, että vanhemmat arvostavat ja tunnustavat perhetyön merkityksen. He myös useimmiten tietävät millaista tukea tarvitsevat ja toivovatkin, että heidät otetaan mukaan jo tuentarpeiden arvioimisessa sekä jatkosuunnitelmissa. Vanhemmat myös haluavat, että Kasvun Yhteisöjen perhetyössä sekä muissa perhetyötä tekevissä yksiköissä heidät kohdataan yksilöinä, tavallisina ihmisinä sekä vanhempina, äiteinä ja isinä. He haluavat tulla perhetyön eteen kaikkine heikkouksineen kuultavaksi ja autettavaksi, ei sormella osoitettavaksi tai turhaan kritisoitavaksi. Vanhemmat haluavat perhetyöltä myös, että heidät pidetään ajan tasalla lastensa asioista sekä saavat pitää lapsiin ja heitä kasvattaviin aikuisiin yhteyttä. Vaikka lapset ovat fyysisesti sijoitettuna pois kotoaan, he eivät kuitenkaan koskaan ole sijoitettu pois heidän sydämestään: vanhemmat haluavat edelleen kuulua lastensa elämään sekä tukea ja rakastaa lapsiaan. Vanhemmat haluavatkin lastensa kanssa läheisen ihmissuhteen säilyttämiseksi tukea ja kannustusta työntekijöiltä uuteen vanhemmuuteensa sekä kannustusta lapselle säilyttää ja ehkä jopa parantaa välejä vanhempansa. Tällaista tukea he kokivat saavansa juuri Kasvun Yhteisöjen perhetyöltä.

Opinnäytetyössäni Kasvun Yhteisöjen perhetyön kehittämisideoiksi nousivat aikakysymykset. Kellon ajat soittaa kotiin mietitytti toista haastattelemaani vanhempaa. Hän toivoi erityisesti opettajien soittavan työ- ja kouluajan ulkopuolella, jolloin vanhempien olisi helpompi vastata. Vanhemmat toivoivat myös lisää aikaa perhetyölle, erityisesti vanhempainryhmiin. Myös lisää osanottajia vanhempainryhmiin toivottiin mukaan. Haastatteluissa pohdimme yhdessä molempien haastateltujen kanssa, voisiko vanhempainryhmiä olla useammin, jolloin ajankohdat saattaisivat sopia useammalle vanhemmalle. Tällöin myös enemmän tukea tarvitsevat vanhemmat voisivat hyödyntää perhetyötä mahdollisesti enemmän. Miten siis saada mukaan lisää vanhempia? Tällaisia vaikeita asioita käsittelevän tapaamisten markkinointi vanhemmille ei tulisi olla liian tuputtavaa, mutta toiminnan hyötyjä avaavaa. Voisiko vertaisryhmätuki toimia myös mainostuksessa? Voisiko juuri vanhempainryhmässä käyvät ihmiset kertoa vanhempainryhmä kokemuksiaan yms., esimerkiksi kirjeitse, niin että muutkin koulu-koti lasten vanhemmat voisivat hyödyntää Kasvun Yhteisöjen tarjoaman vertaistuen?

Opinnäytetyöni yksi sanaton tulos nousee pienestä haastateltujen määrästä. Tämä haastateltujen määrä sekä vanhempainryhmän koko kertoo perhetyön haastavuudesta koko lastensuojelun kentällä. Perhetyö liikkuu ihmisten yksityisyyden rajoilla ja aiheuttaa erilaisia reaktioita perhetilanteesta ja perheenjäsenistä riippuen. Perhetyön haastavuus korostaa työn moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä, jolloin erilaisia näkökulmia ja metodeja voidaan käyttää sekä kohdentaa perheen tarpeita vastaaviksi. Myös ammattilaisen asenne ja työote nousevat keskiöön perhetyön onnistumiseksi.

Vanhemmat olivat kiitollisia avusta ja tuesta, kun olivat ensin oppineet ottamaan sitä vastaan. Tämä vastaanottavuus alkoi vasta, kun apua oli tarjottu heille neutraalisti, ihminen ihmiselle. Myöskään perhetyön ja asiakkaiden haasteellisuus ei tullut yllätyksenä. Näiden tietojen turvin lähdin myös haastatteluihini neutraalina, mutta empaattisena kuuntelijana, valmiina kohtaamaan minkälaisia ihmisiä hyvänsä. Nyt voin itse sanoa olevani kiitollinen näiden kahden vanhemman kohtaamisesta ja heidän kanssaan keskustelun hedelmistä eli tämän opinnäytetyön tuloksista. Nämä kohtaamiset ja tämän opinnäytetyön tulokset valmistavat myös minua tulevaan ammattiini, jossa varmasti osana työkenttää toimii perhetyö.

Tämä opinnäytetyö tuo mukanaan ajatuksen aikuisten tukemisesta lastensijoituksessa. Opinnäytetyötä tehdessäni törmäsin usein sijoitettuihin lapsiin kohdistuvaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Opinnäytetyöhön kokoamani tiedonmuruset, vanhemmista ja heidän kohtaamisestaan osana lasten kanssa tehtävää työtä, ovatkin usein vain pieniä mainintoja lastensuojelu- ja kasvatustieteissä kirjoissa. Tällöin useissa lähteissä jäi vähemmälle huomiolla vanhempien tukeminen asiakkuudessa. Myös perhetyötä käsittelevä kirjallisuus usein kohdistui juuri ennen sijoitusta tapahtuvaan ja osana kunnallista palvelujärjestelmää käsittelevään tietoon. Sen sijaan itse lastensuojelun perhetyötä käsittelevää kirjallisuutta ei niinkään vielä ollut. Olemassa oli kuitenkin ammattilaisille suunnattuja sivustoja, joissa käsiteltiin vanhempien kohtaamista osana sijoitusta. Osa syyllinen tähän, vanhempien kohtaamiseen ja tukemiseen liittyvään tiedon vähäisyyteen, voi olla juuri perhetyön määrittelyjen vaikeus.

Usein ihmiset, jotka eivät toimi lastensuojelun piirissä, tietävät lastensuojelusta vain huostaanotot ja samalla leimaavat vanhemmat epäonnistuneiksi sekä huonoiksi vanhemmiksi. Tavallisten kansalaisten tietous lastensuojelun asiakas vanhemmista, lap-

sista ja perheisiin vaikuttavien tekijöiden monimutkaisuudesta, voisi auttaa näkemään lastensuojelun ja erityisesti näiden ”huonojen” vanhempien kuvan selkeämmin. Lastensuojelun taustalla ei aina välttämättä ole ihmisiä jotka eivät välitä, vaan ihmisiä, joilla ei ole tietoa tai voimavaroja tilanteen selvittämiseksi.

Uusi lastensuojelulaki (2007/417) korostaa myös vanhempien kanssa tehtävän perhetyön merkitystä. Siksi perhetyö voi myös auttaa lastensuojeluyksiköitä erottumaan monien muiden yksiköiden joukosta (Valtion koulukotien strategia 2015, 5). Toimiva perhetyö on lastensuojeluyksiköiden yksi tärkeä ominaisuus sosiaalitoimien valitessa lastensijoituspaikkoja. Se myös näkyy työntekijöiden hyvänä työotteena ja asiakastyytyvyytenä sekä kuuluu ns. ”puskaradioista”. Mm. toinen haastattelemistani vanhemmista kertoi halunneensa juuri Kasvun Yhteisöihin myös toisen lapsensa. Hän oli vaikuttanut sijoituspäätökseen mainostamalla perheen sosiaalityöntekijälle Kasvun Yhteisöjä. Hän oli kehunut koulukodin työskentelytapoja sekä painottanut erityisesti sitä, kuinka tyytyväinen oli, kun hänet huomioitiin osana lapsen sijoitusta sekä kasvatusta. Tämä tapaus kertoo siitä, kuinka vanhemmilla on edelleen tärkeä rooli lapsen elämässä sekä sijoitukseen liittyvissä asioissa.

Tässä opinnäytetyössä on nähtävissä perhetyössä korostuva ennaltaehkäisyn merkitys. Mikäli vanhemmat olisivat saaneet tarvitsemaansa tukea ja apua aikaisemmin, olisi mahdollisesti lasten sijoituksilta koulukotiin vältytty. Tällöin olisi tehty voittoa yksilö- ja yhteiskunnallisella tasolla. Yhteiskunnan etuiksiin lukeutuu mm. se, että ennaltaehkäisy on taloudellisempaa kuin huostaanotetuista lapsista aiheutuvat kulut. Lastensuojelun yleinen ilmiö on ylisukupolvinen jatkuma lastensuojelu kierteessä. Kun vanhempi ei osaa huolehtia lapsensa tarpeista, eikä osaa muodostaa häneen turvallista kiintymyssuhdetta (Ks. Eklund ym 1998, 52, 61 - 65; Mischel 1993, 57; Takala ym. 1980, 55 – 57, 59 – 64; Tamminen 2004, 23, 27, 30 – 33, 48 – 49), ei myöskään lapsi opi mallia niihin. Tällöin aikuisena hän ei osaa, vanhempansa tavoin, huolehtia lapsestaan ja muodostaa häneen turvallista kiintymyssuhdetta. Näin ei kuitenkaan välttämättä ole, mikäli vanhempi saa tietoa sekä tukea vanhemmuudelleen. Tuen ja tiedon ei välttämättä tarvitse tulla ammattilaiselta, myös puoliso tai koulutus voi antaa tarvittavan tiedon sekä tuen. Silti usein joudutaan turvautumaan ammattilaisen apuun. Ennaltaehkäisevätyö voi katkaista sukupolvelta toiselle kiertäneen lastensuojeluasiakkuuden. Lastensuojelulaki (2007/417) ei painota turhaan ennaltaehkäisyä, sillä mikäli

apua perheeseen ei saada ajoissa, voi tilanne perheessä ns. ”riistäytyä käsistä”. Tällöin kuvaan astuu korjaavatyö, jota Kasvun Yhteisöissä tehdään, joka päivä, joka minuutti.

Tämän opinnäytetyön perusteella perhetyönkehittämistä edistävät tutkimukset olisivat enemmän kuin tervetulleita. Niiden tutkimusten tulokset voisivat mahdollistaa tulevaisuudessa myös perhetyön sekä perhetyöntekijän ammattinimikkeen laillistumisen. Tämä selkeyttäisi myös perhetyön määrittelyä ja mahdollistaisi selkeän perhetyöpohjan luomisen. Tästä hyötyisivät erilaiset perheiden kanssa työskentelevät organisaatiot ja erityisesti perheet. Tällöin nämä asiakasperheet saisivat tarkemmin määriteltyä, suunniteltua ja yhtenäistä tukea sekä apua osakseen, sitä tarjoavasta organisaatiosta riippumatta. Myös Nätkinin ym. (2007, 9 - 10) esille nostamaan perhetyön kritiikkiin mm. kenellä on oikeus tehdä perhetyötä ja missä rajoissa, saisi vastauksen. Perhetyön laillistuessa ja saadessa määritelmän, voitaisiin myös paneutua enemmän sen ennaltaehkäiseviin sisältöihin. Tämän opinnäytetyön perusteella myös yksittäisten lastensuojelulaitosten perhetyön ajan tasalla pito sekä kehittäminen olisi tärkeää. Tässä kehittämisprosessissa keskeistä on erityisesti kohderyhmälähtöisyys. Tällöin esimerkiksi tietyin väliajoin suoritettavat kyselyt, vanhemmille ja lapsille, mahdollistaisivat toiminnan kehittämisen juuri sen hetkisen asiakasryhmän tarpeita vastaavaksi.

LÄHTEET

Asetus valtion koulukodeista 13.10.1978/769

Berg, Kristiina, Heino, Tarja, Hurtig, Johanna 14/2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsennyksiä. Helsinki: Stakesin monistamo

Eklund, Kenneth; Laakso, Marja-Leena; Lyytinen, Heikki 1998. Varhainen kognitio, temperamentti ja vuorovaikutus. Teoksessa Mikko Korkiakangas, Heikki Lyytinen, Paula Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan. Porvoo: WSOY

Eskola, Jari; Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Hansen, Maija; Janhunen, Tarja; Kytöpuu, Katri; Salo, Saara.; Seppänen, Paula; Seppänen, Sami; Tapio, Nina; Vilén, Marika 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Paula Seppänen, Nina Tapio, Riikka Toivanen, Marika Vilén (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Painopaikka Oy Nord Print Ab, 10 – 11, 19, 22, 24 – 25

Harrikari, Timo 2004. Tahdon vahvistamisesta tarpeen tyydytykseen. Suomalaisen koulukodin lainsäädännön historiaa 1860 – 1980. Teoksessa Markku Jahnukainen, Taru Kekoni, Tarja Pösö (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Hakapaino Oy, 49

Heino, Tarja 2007. Keitä ovat lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakesin työpapereita 30/2007. Helsinki: Valopaino Oy

Jahnukainen, Markku; Kekoni, Taru; Pösö, Tarja 2004. Koulukoti tutkimuspuheen-
vuorojen aiheena. Teoksessa Markku Jahnukainen, Taru Kekoni, Tarja Pösö (toim.)
Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Hakapaino Oy, 5

Juuti, Pauli; Puusa Anu 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa Pauli Juuti, Anu Puusa (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint Oy

Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna, Virolainen, Arja 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita

Kasvun Yhteisöt 2011. Kasvun Yhteisöjen WWW-sivut. www.kasvu.net/. Luettu 23.8.2011

Kitinoja, Manu 2005. Kujan päässä koulukoti. Tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Koskenvuo, Karoliina 2010. Lapsuuden tapahtumat, terveys ja elämäntyytyväisyys. Teoksessa Ulla Hämäläinen, Olli Kangas (toim.) Perhepiirissä. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 294 – 295, 302

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361

Lastensuojelulaki 2007/417

Metsämuuronen, Jari 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Mischel, Walter 1993. Introduction to personality. Fort worth: Harcourt Brace College Publishers

Nätkin, Ritva; Vuori Jaana 2007. Perhetyön tieto ja kritiikki. Johdanto perhetyön muuttuvaan kenttään. Teoksessa Ritva Nätkin, Jaana Vuori (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 7-10

Perusopetuslaki 1998/628

Puusa, Anu 2011a. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Pauli Juuti, Anu Puusa (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint Oy

Puusa, Anu 2011b. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Pauli Juuti, Anu Puusa (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Hansaprint Oy

Salmi, Minna; Sauli Hannele 2001. Suomalainen lapsi ja perhe. Teoksessa Minna Bardy, Minna Salmi, Tarja Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes raportteja 263/2001. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 23

Sosiaaliportti 2011. Sosiaalialan ammattilaisille suunnatut WWW sivut. www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/. Luettu 30.8.2011

Stakes 2011. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen lastensuojelun WWW-sivut. www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm. Päivitetty 20.10.2011. Luettu 20.10.2011

Takala, Annika, Takala, Martti 1980. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY

Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WSOY

Tilastokeskus 2011. Tilastokeskuksen WWW-sivut. www.stat.fi/meta/til/perh.html. Päivitetty 8.9.2011. Luettu 24.9.2011

Valtion koulukotien strategia vuoteen 2015. Valtion koulukodit, Stakes 2008. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy

Valtion koulukodit THL 2011. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen valtion koulukodien WWW-sivut. www.thl.fi/fi_FI/web/fi/aiheet/tietopaketit/valtion_koulukodit. Luettu 5.4.2011

Yesilova, Katja 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Hakapaino

LIITE 1 Haastattelukutsu

Hei!

Opiskelen yhteisöpedagogiksi Mikkelin ammattikorkeakoulussa viimeistä vuotta. Teen opinnäytetyötäni Sairilan ja Koivikon koulukotien perhetyöstä ja etsin haastateltavaksi koulukotia käyvien lasten vanhempia. Olen kiinnostunut saada tietää, mikä perhetyössä on vanhemmista hyvää, millaisia perhetyönmuotoja koulukodeilla on ja pyrin samalla myös keräämään kehittämisideoita. Käytännössä olen siis kiinnostunut koulun ja vanhempien välisistä tavoista pitää yhteys toisiinsa ja millaista tukea koulukotia käyvät nuoret kuin myös vanhemmat saavat tästä toiminnasta.

Haastattelut tapahtuvat koulukotien vanhempain ryhmän jälkeen lauantaina 3. elokuuta 2011. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Haastatellut eivät tule esiintymään opinnäytetyössäni siten, että heidät tunnistettaisiin tekstistä tietyksi henkilöksi. (En esim. tule käyttämään nimiä ym. muita tunnettavaksi tekeviä yksityiskohtia.) Haastatteluni ei myöskään ole mikään tentti, jossa olisi oikeita ja väärä vastauksia, vaan juttelun kaltainen tilanne, jossa voit kertoa omannäköyksesi aiheeseen liittyen. Toivoisin mahdollisimman monen vanhemman voivan osallistua haastatteluuni. Jos osallistut haastatteluuni, otathan huomioon, että joudut varaamaan enemmän aikaa ks. koulukoti vierailullesi.

Ystävällisin terveisin

Noora Jantunen

Mikkelin AMK:n yhteisöpedagogi opiskelija

Teemahaastattelun kysymysten runko

Perhetyön jäsentely

1. Mitä on perhetyö?
2. Millaista perhetyötä Kasvun Yhteisöjen työntekijät tekevät?
3. Keiden henkilökunnan jäsenten uskot tekevän perhetyötä?

Kasvun Yhteisöjen perhetyö

4. Mitä mieltä olet Kasvun Yhteisöjen perhetyöstä?
- 5a. Mitkä asiat tukevat sinun vanhemmuuttasi?
- 5b. Edistääkö nykyinen Kasvun Yhteisöjen perhetyö näitä asioita? Miten?
- 5c. Edistääkö Kasvun Yhteisöjen perhetyö muillakin tavoin vanhemmuuttasi?
- 6a. Tuntuuko lapsesi ja sinun välit ovat huonontuneet/ parantuneet vai samanlaiset koulukoti sijoituksen jälkeen? Miksi?
- 6b. Vaikuttaako perhetyö näihin väleihin? Miten?
7. Miten lapsesi pitää yhteyttä koulukodista sinuun?
- 8a. Tukevatko henkilökunta sinun ja lapsesi välejä? Entä muiden sukulaisten ja lapselle läheisten ihmisten välejä?
- 8b. Miten työntekijät tukevat näitä suhteita?
9. Miten työntekijät pitävät sinuun yhteyttä koulukodista?

Perhetyön vaikutus

10. Tunnetko kuuluvasi edelleen lapsesi elämään?
11. Antaako Kasvun Yhteisöjen perhetyö tukea sinun lapsellesi, miten?
12. Antaako sinun kanssa tehtävä perhetyö tukea lapsellesi, miten?
13. Saatko perhetyön tukea muualtakin kuin Kasvun Yhteisöstä?
14. Pitäisikö Kasvun yhteisöjen tehdä perhetyötä enemmän? Millaista?
- 15a. Mitkä nykyisen Kasvun Yhteisöjen perhetyönmuodot ovat jo nyt hyviä?
- 15b. Mitä haluaisit enemmän nykyisessä Kasvun Yhteisöjen perhetyössä tehtävän?
16. Mitä Kasvun Yhteisöjen perhetyönmuotoja haluaisit muokattavan? Miten?
17. Mitä Kasvun Yhteisöjen perhetyönmuotoja haluaisit poistaa? Miksi?
18. Millaisia tunteita perhetyö sinussa herättää?
19. Haluaisitko sanoa vielä jotain muuta?